

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

Tomas Žigutis

4 kurso, III grupės studentas

**Kaip Trijų jūrų iniciatyva veikia Vidurio ir Rytų Europos valstybių
saugumą**
BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovė: Doc. Dr. Margarita Šešelgytė

Vilnius, 2022

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas bakalauro baigiamasis darbas „Kaip Trijų jūrų iniciatyva veikia Vidurio ir Rytų Europos valstybių saugumą“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame institute/universitete Lietuvoje ar užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Tomas Žigutis

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Kaip Trijų jūrų iniciatyva veikia Vidurio ir Rytų Europos valstybių saugumą: Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė M. Šešelgytė., 2022. – 39 p.

Reikšminiai žodžiai: Trijų jūrų iniciatyva, elitas, infrastruktūra

Trijų jūrų iniciatyva - naujas Vidurio ir Rytų Europos valstybių supratimo, kad Šaltojo karo metais šiaurės ir pietų kryptimis išvystytos infrastruktūros trūkumas trukdo ne tik užtikrinti gerą susisiekimą, bet ir atima iš regiono galimybę veiksmingai diversifikuoti energijos šaltinius, vaisius. Tai taip pat turi įtakos regiono ekonominiam ir kariniam saugumui. Transporto tinklų ir energetinės nepriklausomybės trūkumas turi neigiamą poveikį ekonomikos augimui, darniam vystymuisi ir integracijai į Vakarų Europą.

Šio darbo tikslas - išnagrinėti Trijų jūrų iniciatyvos poveikį Vidurio ir Rytų Europai ir jos poveikį šio regiono saugumui. Dėl narystės NATO šiame darbe siekiama išsiaiškinti, kaip tokie kintamieji, kaip elito sutelktumas, veikia kiekvienos šalies požiūrį į Trijų jūrų iniciatyvą ir dalyvavimo joje lygį. Šiame darbe bus nagrinėjamos penkios pagrindinės šalys, be kurių ši iniciatyva negalėtų egzistuoti.

Nacionalinės užsienio politikos strategijos, elito vieši pareiškimai, ekonominiai duomenys ir kiti dokumentai buvo pasirinkti kaip pagrindiniai informacijos šaltiniai, padedantys suprasti, kaip kiekvienos iš penkių šalių elitas formuoja nacionalinės užsienio politikos strategijas ir naudoja savo ribotus išteklius, kad subalansuotų pavojus nacionaliniam saugumui.

Tyrimas parodė, kad Trijų jūrų iniciatyva nepadarė esminio ar pastebimo poveikio perspektyvoje, tačiau turi potencialo teigiamai paveikti vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu su sąlyga, kad politiniai elitai pagrindinėse valstybėse, ypač Lenkijoje, matys interesą tęsti pradėtus darbus bei projektus.

TURINYS

ĮVADAS.....	5
SVARBIAUSI NEOKLASIKINIO REALIZMO APSEKTAI IR NESUBALANSAVIMO TEORIJA.....	8
METODOLOGIJA.....	11
1. LYGINAMOJI ANALIZĖ	133
1.1. Lenkijos elitas ir užsienio politika.....	133
1.2. Vengrijos elitas ir užsienio politika	177
1.3. Čekijos elitas ir užsienio politika	19
1.4. Slovakijos elitas ir užsienio politika	222
1.5. Rumunijos elitas ir užsienio politika	244
2. VALSTYBIŲ PAJĖGUMAI MOBILIZUOJAMI TRIJŲ JŪSŲ INICIATYVAI	266
3. VIA CARPATIA, RAIL-2-SEA PROJEKTŲ SVARBA	300
IŠVADOS.....	311
Literatūros sąrašas.....	355
Summary	39

IVADAS:

Trijų jūrų iniciatyva iniciuota 2015 metais Lenkijos prezidento Andrzej Duda ir Kroatijos prezidentės Kolinda Grabar-Kitarović. Trijų jūrų iniciatyvai kyla neeilinė užduotis, apjungti Vidurio – Rytų Europoje jau dabar egzistuojančius bendradarbiavimo formatus, tokius kaip Baltijos Asamblėja, Juodosios jūros ekonominio bendradarbiavimo organizaciją, Vyšegrado grupę bei kitus, kurių dauguma bėgant laikui prarado savo realu poveikį, vienintele išimtimi galima laikyti Vyšegrado grupę, kuri gan veiksmingai bendradarbiauja įvairiuose sferose, tarp jų ir derantis ES viduje. Taigi, Iniciatyva suteikia naują dimensiją ankstesniam bendradarbiavimui, kuris dėl įvairių priežasčių nustojo tenkinti dalyvaujančias šalis, taip pat traukia ir kitas valstybes, tokias kaip Vokietija, Suomija ar JAV aktyviai stebėti bei įsitraukti į naujo regioninio darinio formavimą ir veikimą.

Istoriškai šis regionas beveik 200 metų buvo didžiųjų Europos valstybių: Rusijos, Vokietijos bei Austrijos – Vengrijos imperijos bei šių valstybių įpėdinių įtakos sferose arba tiesiogiai jų valdomos, todėl tik su Pirmojo pasaulinio karo pabaiga šiame regione galėjo susikurti nepriklausomos nacionalinės valstybės. Lenkijoje dar XIX a. pabaigoje gimė dvi idėjos, kurias vėliau Juzefas Pilsudskis siekė įgyvendinti. Pirmoji – tai Intermarium (Tarpjūrio) - sąjunga arba federacija, turėjusi vienyti visas naujai susikūrusias Vidurio – Rytų Europos valstybes į bloką, kuris atskirtų dvi pagrindines valstybes, kurias Pilsudskis matė kaip grėsmę, Vokietiją ir Rusiją, tuo pat metu ši sąjunga būtų pakankamai didelė ir pajėgi priešintis minėtų dviejų valstybių agresijai. Kita – Pilsudskio ir istoriko Leono Vasiljevskio (Leon Wasilewski) sukurtas Prometeizmo (Prometheism) konceptas, kurio esmė yra sukurti nepriklausomų valstybių bloką iš Rusijos imperijos pavergtų tautų ir taip susilpninti Rusijos grėsmę ir nustumti jos sienas į rytus. Kitas svarbus istorinis laikotarpis, kuris nemaža dalimi ir nulėmė dabartines Vidurio ir Rytų Europos geopolitines pozicijas bei ekonominę išsivystymą yra Šaltojo karo laikotarpis, kuomet Sovietų Sąjunga buvo okupavusi 3, o kitas 8 Trijų jūrų iniciatyvos valstybes buvo pavertusi satelitais, valdomais komunistinių režimų, Intermarium (Tarpjūrio) idėją ir bendrą post-antrojo pasaulinio karo patirtį galima laikyti istoriniu pamatu, kuris ir suteikė prielaidas sukurti Trijų jūrų iniciatyvą dabar egzistuojančiu formatu.

Nė viena valstybė nekvestionuoja Europos Sąjungos svarbos ir kaip esminio pagrindo savo ekonominiam vystymuisi, tai akivaizdžiai deklaruojama ir šeštojo Trijų jūrų iniciatyvos viršūnių susitikimo deklaracijoje: „Mes ir toliau dėsime bendras pastangas, kad dar kartą patvirtintume jog Trijų jūrų iniciatyvą yra bendradarbiavimo platforma, kuria siekiama padidinti susisiekimą transporto, energetikos ir skaitmeninimo srityse. Vidurio ir Rytų Europos regione, ypač Šiaurės - Pietų ašyje taip pat stiprinti ES sanglaudos ir konvergencijos politiką“.¹ Šie tikslai persidengia su

¹ <https://3seas.eu/event/joint-declaration-of-the-sixth-summit-of-the-three-seas-initiative>

įvairiomis ES sanglaudos bei energetikos projektais. Kita vertus tenka pripažinti, kad tokie dariniai nesikuria šiaip sau, tiesiog egzistavimui, jau šiuo metu veikia įvairūs regioniniai formatai kuriais plėtojami kultūriniai, ekonominiai, gynybos ryšiai tarp valstybių kurios turi panašias pozicijas tam tikrais klausimais tarptautinėje arenoje, o tuo pačiu metu Europos Sąjungos viduje sprendžiant įvairius klausimus, nuo sankcijų Rusijai iki ES biudžeto. Kita vertus, būtina atsižvelgti ir į laikotarpį, kada buvo įkurta ši iniciatyva. 2014 prasidėjęs pirmasis Rusijos – Ukrainos karo etapas, kurio metu buvo okupuotas Krymas bei pradėtas konfliktas Rytų Ukrainoje, masinis Kaliningrado srities militarizavimas, Rusijos energetiniai projektai su Vokietija, kurie apeina šį regioną bei praktinė patirtis, kaip Rusija išnaudoja energetinius išteklius kaip svertą prieš valstybes kurios turi, kaip Rusijai atrodo, netinkamą poziciją.

Siekiant efektyviau bendradarbiauti plačiame spektre sferų, kurios padėtų išnaudoti valstybių potencialą bei pritraukti daugiau investicijų ir taip ne tik užtikrinti savo žmonių bei regiono ekonominį augimą ir klestėjimą, bet ir sustiprinti šio regiono valstybių pozicijas ES sprendžiant įvairius klausimus, ypač susijusius su saugumo ir užsienio politikos temomis. Siekiant tai padaryti, buvo išskirti 6 tikslai²:

1. Ekonomikos augimas;
2. Susidomėjimo tarp privačių investuotojų didinimas;
3. Energetinis saugumas;
4. Geopolitika;
5. Ryšio bei skaitmeniniai sprendimai.

Iki šiol egzistuojančiuose tekstuose galima pastebėti, jog pagrindinis dėmesys skiriamas geopolitiniais bei ekonominiais šio projekto aspektams bei kaip šie laukai persidengia. Geopolitinės grupės autoriai koncentruojasi į vykdomų projektų galimą poveikį šio regiono valstybių ekonominės galios augimui, o tai, anot Grigč Gorana, galėtų pakeisti dabar egzistuojantį Europos Sąjungos vidinį galių balansą, kas lemtų ir galimus saugumo bei užsienio politikos krypties pokyčius: „Trijų jūrų iniciatyva meta tiesioginį iššūkį dabar egzistuojančiai galių pusiausvyrai ES“.³ Tuo tarpu prancūzų akademiko Pierre-Emmanuel Thomann teigimu projektas gali sukelti Europos Sąjungos vidinę poliarizaciją: „Trijų jūrų iniciatyvos įgyvendinimas gali išprovokuoti Prancūziją ir kitas šalis

² Trijų jūrų iniciatyvos oficialus puslapis <<https://3seas.eu/about/objectives>> [2022-04-01]

³ Grgić, Gorana. *The Changing Dynamics of Regionalism in Central and Eastern Europe: The Case of the Three Seas Initiative, Geopolitics* 2021. 18p.

pietų Europos šalis vykdyti geopolitinę politiką, kompensavimo politiką, panašią į tą, kuri buvo vykdoma po Vokietijos Vokietijos susivienijimo“.⁴ Tačiau žvelgiant iš Prancūzijos perspektyvos, nėra pilnai įvertinama ir 2014 metų Krymo aneksijos ir karo Rytų Ukrainoje dedamoji bei Jungtinių Valstijų vaidmuo Rytų – Vidurio Europos regiono saugumui: „Šias šalis šiai politinei ir ekonominei iniciatyvai suvienijo spaudimas dėl agresyvios Rusijos Federacijos politikos. Po Krymo aneksijos ir Rusijos karinės agresijos prieš Ukrainą tokios valstybės kaip Lenkija, Lietuva, Latvija, Estija ir Rumunija pajuto vis didesnę poreikį stiprinti strateginę partnerystę su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis“.⁵ Tuo pat metu dalis teoretikų mano, kad kol kas Trijų jūrų iniciatyva gali veikti tik kaip koridorius, kuris pristabdo Vakarų Europos bendradarbiavimą su Rusija: „Trijų jūrų iniciatyva“ geopolitiškai gali atlikti "sanitarinio kordono" vaidmenį, o ne daryti įtaką tarptautiniams santykiams kaip savarankiškas geopolitinis blokas“.⁶

Ekonominio dėmens tekstai koncertuojasi į Trijų jūrų iniciatyvą kaip papildomą įrankį, kurio pagalba regiono valstybės siekia išlaikyti savo ekonomikų konkurencingumą bei pasivyti Vakarų Europos valstybes bei panaikinti iki šiol egzistuojantį pasidalijimą tarp Rytų ir Vakarų: „Integruotesnės ir platesnės infrastruktūros kūrimas laikomas priemone, padedančia įveikti "dirbtinį" Europos padalijimą į Rytų ir Vakarų dalis. Tačiau TSS nesiekia tapti ES alternatyva ar konkurente. Vietoj to, jos pagrindinis tikslas - stiprinti ekonominį bendradarbiavimą tarp valstybių, kurios jau yra ir tuo pat metu liks Europos Sąjungos narėmis“.⁷

Nors iki šiol esančiuose tekstuose plačiai yra nagrinėjamos ekonominės bei geopolitinės Trijų jūrų iniciatyvos atsiradimo prielaidos bei kaip šie veiksniai persidengia, tačiau darbuose nėra skiriama pakankamai dėmesio valstybių vidiniams procesams, elitų, kurie formuoja bei valdo valstybę sutarimui, kokios užsienio politikos bei strategijos savo tikslams pasiekti turėtų vadovauti kiekviena valstybė, kokius kitus veikėjus elitai įžvelgia kaip grėsmę ir ar sutarę dėl grėsmių bei tikslų jie mobilizuoja valstybės turimus politinius bei ekonominius resursus balansui kaimynystėje ar regione pasiekti. Todėl šiame darbe bus žvelgiama į valstybių vidų, remiantis neoklasikinio realizmo prielaidomis, kurios atliekant valstybių lyginamąją analizę padės nustatyti elitų požiūrį į Trijų jūrų iniciatyvą, kaip regioninį projektą, kuris galėtų padėti užtikrinti regiono, o kartu ir atskirų valstybių saugumą. Pačios iniciatyvos narės nuolatos stengiasi kartoti, jog projektas yra skirtas papildyti ES, o

⁴ Thomann, Pierre-Emmanuel. *The Three Seas Initiative, a New Project at the Heart of European and Global Geopolitical Rivalries*. *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej* 17.3, 2019. 57p

⁵ Górka, Marek. (2018). The Three Seas Initiative as a Political Challenge for the Countries of Central and Eastern Europe. *Politics in Central Europe*. 14. 55-73.

⁶ Borówka, Aleksy. "Three Seas Initiative capabilities in terms of diversification of natural gas supply versus Russian Federation foreign policy—a geopolitical approach." *Scientific Journal of the Military University of Land Forces* 52, 2020, 505

⁷ Soroka, George, and Tomasz Stępniewski. "The Three Seas Initiative: Geopolitical Determinants and Polish Interests." *Yearbook of the Institute of East-Central Europe* 17.3 (2019): 15-29. 8p

ne tapti ją skaldančiu dariniu: „Didesnės skaitmeninės, energetikos ir transporto jungtys Vidurio ir Rytų Europoje naudingos Europos Sąjungai visai Europos Sąjungai. Visi trys veiksniai yra labai svarbūs regiono ekonominiam vystymuisi, nes skatina pragyvenimo šaltinių, darbo vietų kūrimą ir inovacijas“.⁸

Nors Trijų jūrų iniciatyva savo tikslais ir turi panašius tikslus kaip ES, ir, atrodo, jog Vidurio – Rytų Europos elitas turėtų siekti aktyvaus savo valstybių dalyvavimo šiame projekte, siekiant užtikrinti didesnę regiono saugumą, tačiau didžioji jų dalis yra linkusi neįsitraukti arba daryti tai atsargiai.

Tad šiame darbe bus bandoma atsakyti į klausimą, kaip Trijų jūrų iniciatyva veikia Vidurio – Rytų Europos saugumą. Siekiant atsakyti į šį klausimą būtina išsikelti šiuos tikslus: išsiaiškinti, ką valstybių elitas

Svarbiausi neoklasikinio realizmo aspektai ir nesubalansavimo teorija:

Siekiant ištirti Trijų iniciatyvos poveikį iš pradžių reikia aptarti pagrindines neoklasikinio realizmo teorijos prielaidas, apibrėžti pagrindines sąvokas ir išskirti pagrindinius kriterijus kuriais remiantis bus atliekama lyginamoji analizė, kadangi darbe siekiama nustatyti kokį poveikį daro vieneto lygio veiksniai valstybių elitų priimamiems sprendimams, formuojamai užsienio politikai, jos įgyvendinimui bei požiūriui į Trijų jūrų iniciatyvą

Neoklasikinis realizmas leidžia pasinaudoti klasikinio ir struktūrinio realizmo aspektais, ko pasekoje galima geriau įvertinti procesus, vykstančius tarptautinėje erdvėje, pasitelkiant platesnį spektrą kriterijų, kuriais galima naudotis atliekant tyrimą: „Ji aiškiai apima išorinius ir vidinius kintamuosius, atnaujindama ir susistemindama tam tikras klasikinės realistinės minties žvilgsnius. Jos šalininkai teigia, kad šalies užsienio politikos apimtį ir ambicijas pirmiausia lemia jos vieta tarptautinėje sistemoje ir ypač santykinės materialinės galios galimybės. Štai kodėl jie yra realistai. Tačiau jie taip pat teigia, kad tokių galių įtaka užsienio politikai yra netiesioginė ir sudėtinga, nes sisteminiai spaudimai turi būti paverčiamas per intervencinius kintamuosius vieneto lygmeniu. Štai kodėl jie yra neoklasikiniai iš vieno kaip svarbą, ekonomikos į ir velgiamaatsiž yra metu pat Tuo .⁹“ kriterijų, kuris gali padėti valstybėms atsakyti į kylančius pavojus ir taip atkurti balansą, o kai kuriais atvejais ir bandyti plėsti savo įtaką: „Neoklasikinis realizmas siekia paaiškinti tos pačios valstybės

⁸ The Three Seas Initiative Summit: European Commission Investments in Connectivity Projects., 3p

⁹ Rose, Gideon. *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*. *World Politics*, vol. 51, no. 1, Cambridge University Press, Trustees of Princeton University, 1998. 146p.

užsienio politikos skirtumus laikui bėgant arba skirtingose valstybėse, kurios susiduria panašiais išoriniais suvaržymais. Tai nebando paaiškinti susiduriančiose su panašiais išoriniais suvaržymais. Tai nepretenduoja paaiškinti plačius sisteminių ar pasikartojančių pasekmių modelius. Taigi neoklasikinė realistinė hipotezė gali paaiškinti galimus diplomatinius, ekonominius ir karinius konkrečių valstybių atsakus į sisteminius imperatyvus, tačiau ji negali paaiškinti sisteminių tų atsakymų pasekmių. Susijęs klausimas susijęs su redukcionizmu – pastangomis paaiškinti Taip.¹⁰ pat svarbu atkreipti dėmesį iš kur yra kildinamas užsienio politikos sprendimų priėmimas ir atskiriamos valdžios ir valstybinės galios: „Užsienio politiką kuria ne visa tauta, o jos valdžia. Vadinasi, svarbesnė yra valdžios, o ne nacionalinė valdžia. Valdžios galia yra nacionalinės galios dalis, kurią vyriausybė gali išgauti savo tikslams ir tai atspindi, kaip lengvai centriniai sprendimus priimančios asmenys gali pasiekti savo tikslus yra sistema tarptautinė kad pripažįsta, teorija Ši.¹¹“ anarchiška, tačiau nėra tokios neigiamos prigimties kaip teigia Hobsas, bet tuo pačiu ir nėra tokios teigiamos prigimties: „Be to, tarptautinė anarchija nėra nei Hobsiška, nei geranoriška, o gana miglota ir sunkiai įskaitoma sistemos lėdė valstybei, enaikieki problemų esminių iš vieną sukelia tai O.¹²“ miglotumo nėra aišku, ar saugumo kiekis, kiek jo gali būti vienai valstybei, kiek gali būti pasidalinta tarp valstybių, yra ribotas, ar visgi jo yra pakankamai visiems tarptautiniu santykių veikėjams, dėl to valstybės turi priimti sprendimus, remiantis daliniais įrodymais. Tai taip pat lemia, kad kalbant apie saugumą neoklasikiniai realistai vadovaujasi kitomis prielaidomis: „Užuot darę prielaidą, kad valstybės siekia saugumo, neoklasikiniai realistai mano, kad valstybės reaguoja į tarptautinės anarchijos neapibrėžtumą, siekdamas kontroliuoti ir formuoti savo išorinę aplinką. Nepaisant daugybės būdų, kuriais valstybės gali apibrėžti savo interesus, ši mokykla teigia, kad jos greičiausiai norės daugiau, o ne mažiau išorinės įtakos ir siekia tokios įtakos tiek, kiek sugeba teorijos Ši.¹³“ prielaida padės išsiaiškinti, ar kiek Trijų jūrų iniciatyva, kaip junginys, o ne atskiros pavienės valstybės, bando siekti didesnės įtakos aplink save, ypač santykiuose su Rusija ir ES viduje, ir ar nepavykus nekyla grėsmė, kad valstybės atitinkamai sumažins savo užsienio politikos ambicijas.

Kitas svarbus neoklasikinio realizmo teorijos aspektas yra tai, jog egzistuoja priklausomi ir nepriklausomi kintamieji. Priklausomas kintamasis, šiuo atveju, yra anarchiškos tarptautinės sistemos kuriamas spaudimas, kuris verčia valstybes imtis veiksmų, siekiant atkurti arba sukurti balansą, o

¹⁰ Rose, Gideon. *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*. *World Politics*, vol. 51, no. 1, Cambridge University Press, Trustees of Princeton University, 1998. 152p

¹¹ Zakaria, Fareed. *From wealth to power*. Princeton University Press, 1999. 16p.

¹² Rose, Gideon. *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*. *World Politics*, vol. 51, no. 1, Cambridge University Press, Trustees of Princeton University, 1998.152p.

¹³ Rose, Gideon. *Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy*. *World Politics*, vol. 51, no. 1, Cambridge University Press, Trustees of Princeton University, 1998. 152p.

nepriklausomi kintamieji, tekstuose įvardinami kaip vieneto lygio veiksniai, tai yra vidiniai valstybių procesai, tokie kaip ideologija, elitų tarpusavio ryšys ir bendradarbiavimas, visuomenės susiskaldymo lygis, valstybės, ne kaip darinio, o galios monopolio veikėjo tam tikrame regione, gebėjimas ir galimybės mobilizuoti resursus tikslams pasiekti.

Taip pat, šiam darbui bus svarbios ir Randall Schweller galių balanso ir nesubalansavimo teorijos, kurias autorius pateikia knygoje „Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power“ bei „Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing“ verist atitinkamai. Šie kūriniai padeda suprasti, kaip skirtingai operuoja didžiosios ir mažosios valstybės tarptautinių santykių erdvėje ir kaip mažosios valstybės gali išnaudoti didesnių kaimyninių valstybių vidines problemas ir taip iš jų nesulaukti savalaikio bei tinkamo atsako, kad būtų atstatytas iki tol egzistavęs galių balansas. Iš pradžių reikia išsiaiškinti, kas yra subalansavimas ir ko reikia, kad jis būtų sėkmingas: „Norint subalansuoti, būtinas tvirtas sutarimas elito tarpe, kad egzistuoja išorinė grėsmė ir turi būti atsakoma ginklu arba kuriant sąjungas arba naudoti abu pasirinkimus kartu“.¹⁴ Racionaliai besielgdamos valstybės, matydamos grėsmę turėtų siekti subalansuoti situaciją sąjungomis ir kitais būdais, tačiau istorija parodo, kad valstybės dažnai to nepadaro laiku ir reaguoja pavėluotai, Antrasis pasaulinis karas, Rusijos – Gruzijos karas ir dabar Rusijos – Ukrainos karas yra to pavyzdys, kuomet didžiosios galios, o jei tiksliau jų elitai, nebuvo pasirengę, o tai yra vienas esminių veiksnių, kuomet būna sprendžiamas veikimas tarptautinėje arenoje: „Elito sutarimas yra pati būtiniausia iš būtinų pusiausvyros elgesio priežasčių. Taigi, kai nėra elito sutarimo, galima prognozuoti, kad bus nepakankamo subalansavimo kitas nebalansavimo politikos variantas“.¹⁵ Tačiau tuo pat metu vėl pabrėžiami ir vidiniai valstybių procesai (unit-level), kurie gali turėti įtakos valdžios galios sutelkimo lygiui, o tai savo ruožtu ir elito priimamiems sprendimams ir atsakui į kylančias grėsmes iš išorės, dėl to ir užsienio politikai, ir vykdomiems veiksmais siekiant sutvirtinti savo pozicijas ar subalansuoti padėtį. Randall Schweller išskiria keturis veiksnius, kurie lemia kiek galios elitas gali mobilizuoti: „keturi vieneto lygio kintamieji, kurie yra pakankamai išsamūs, paaiškinant valstybės reakciją skirtingais laikotarpiais erdvėje ir laike: Elito konsensusas, valdžios arba režimo pažeidžiamumas, visuomenės (socialinis) susitelkimas ir elito susitelkimas Būtent“.¹⁶

¹⁴ Schweller, Randall. *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*. Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power. 2006. 48p.

¹⁵ Schweller, Randall. *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*. Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power. 2006. 48p.

¹⁶ Schweller, Randall L. *Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing*. International Security, vol. 29, no. 2, The MIT Press, 2004. 169p.

dalį vieneto lygio veiksnių bus pasitelkti siekiant išsiaiškinti, ar visgi Trijų jūrų iniciatyva turi reikšmingą poveikį.

Trijų jūrų iniciatyvą galima laikyti atsako į agresyvią Rusijos retoriką bei veiksmus regione, kurie priminė istorinius skaudulius bei priverstė susimąstyti, kaip būtų galima sumažinti Rusijos minkštąją galią regione, ypač tuomet, kai Trijų jūrų iniciatyvos valstybės vis dar smarkiai priklauso nuo Rusiškų dujų, net 75% ¹⁷visų importuojamų dujų buvo iš Rusijos. Tad akivaizdu, kad jau dabar egzistuoja ne tik karinis, bet ir tam tikrais atvejais atskirų ekonomikos sričių disbalansas, palankus Rusijai, tačiau JAV vėl skiriant daugiau dėmesio Europai Vidurio – Rytų Europos regiono valstybėms, atsirado galimybė sulaukti didesnio palaikymo iš pagrindinio savo strateginio partnerio – JAV, kuris skiria dėmesį ir jėgas, kad ši iniciatyva išliktų.

METODOLOGIJA:

Siekiant atsakyti į pagrindinį darbo klausimą ar Trijų jūrų iniciatyva suteikia papildomo saugumo garantijų Vidurio ir Rytų Europos valstybėms, bus pasitelkta teorinės prielaidos vidiniai valstybės veiksniai gali paveikti valstybės veikimą tarptautinėje arenoje, taip pat, kaip mažosios valstybės siekia subalansuoti jas supančią aplinką bei ar ši iniciatyva daro poveikį Vidurio ir Rytų Europos saugumui ir galiai Europos Sąjungoje.

Remiantis neoklasikinio realizmo teorinėmis prielaidomis, bus atliekama atvejo analizė, kuria bus siekiant išsiaiškinti, kaip vieneto lygio (valstybės vidaus) kintamieji veikia politinių elitų matymą kas yra grėsmė, bet ir kokiais būdais valstybių eliti nusprendžia spręsti dėl grėsmių atsirandantį galios disbalansą ir nustatyti, ar tai yra Trijų jūrų iniciatyvos formatas.

Siekiant įvykdyti šiuos tikslus darbe bus pasitelkiama informacija apie projektus, vykstančius po Trijų jūrų iniciatyvos vėliava, taip pat valstybių ekonominiai rodikliai, bei valstybių pareigūnų pasisakymai bei oficialūs dokumentai, kurie padės nustatyti elitų požiūrį. Taip pat, išskiriami vieneto lygio veiksniai, kurie turi didžiausią požiūrį:

- Elito/Elitų konsensusas ir C – paveikia valstybės pasiryžimą siekti subalansavimo ir pradėti valstybės resursų mobilizaciją;

¹⁷ Chojan, Adrian. The United States on the Three Seas Initiative. Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej. 17. 2019. 87p.

- Užsienio politikos siekiai – tai yra elito susitarimo ir turimų resursų įvertinimas ir strategijos pasirinkimas, atsižvelgiant į grėsmes, jeigu dėl jų yra sutarta, ir turimus pajėgumus grėsmėms sulaikyti;
- Valstybės pajėgumai, resursų mobilizacijai – riboti, politinio kapitalo, ekonominiai bei kariniai resursai, kuriuos gali pasitelkti valdžia, siekdama tikslų tarptautinėje erdvėje, mobilizacijos sėkmingumas ir resursų skaičius bei įvairovė priklauso nuo to, kiek elitas yra susitelkęs ir ar yra pasiektas konsensusas, kas kelia grėsmę bei kokių veiksmų imtis;
- Ekonomikos vystymasis (ekonominė galia) – viena iš esminių Trijų jūrų iniciatyvos ašių, kadangi pati iniciatyva daug dėmesio skiria ekonominiam vystymuisi per energetiką, transporto bei technologijų sektorių, bus apžvelgiamas potencialas bei turimi ištekliai, kurie gali būti pasitelkti įgyvendinant tikslus kitų darinių ir valstybių atžvilgiu.

1. LYGINAMOJI ANALIZĖ

Kadangi ribota bakalauro darbo apimtis neleidžia aprėpti visų Trijų jūrų iniciatyvos valstybių, šiam darbui buvo pasirinktos 5 valstybės: Lenkija, Slovakija, Čekija, Vengrija ir Rumunija. Kadangi dėl panašios geografinės padėties bei istorinių patirčių po Antrojo pasaulinio karo šios valstybės teoriškai turėtų labai panašiai matyti ir apibrėžti grėsmes savo valstybėms bei jų interesams kaimynystėje, tačiau praktikoje galima pastebėti, jog tiek grėsmės, tiek valstybių interesai išsiskiria, todėl pasitelkiant anksčiau minėtus vieneto lygio veiksnius, bus bandoma išsiaiškinti, kas lemia skirtingus įsitraukimo lygius į Trijų jūrų iniciatyvą bei Trijų jūrų iniciatyvos investicinio fondo veiklą. Bei kaip jų įsitraukimas ar jo trūkumas paveikia pačios iniciatyvos gebėjimus veikti Vidurio – Rytų Europos regiono ne tik karinį, bet ir ekonominį bei energetinį saugumą.

1.1. Lenkijos elitas ir užsienio politika:

Iki 2014 metų

Elito konsensusas yra vienas pagrindinių veiksnių kuris, nulemia kaip Valstybė reaguoja į vidines ir išorės problemas, kuo labiau valstybės elitas yra susiskaldęs, tuo silpnesnis bei mažiau koordinuotas bus atsakas į išorės grėsmes, kurios kėsina pakeisti galios balansą regione arba sferoje, dažniausiai kaimynystėje, kuri yra svarbi valstybei. Taip pat be esminio sutarimo viduje negali būti formuojama ir stabili, nuosekli ir ilgalaikė užsienio politika. Nors po Sovietų Sąjungos griūties visa Vidurio ir Rytų Europa pradėjo integracijos procesus į vakarus, iki pat šių dienų išliko ir daugybė jungčių su buvusia SSRS ir ypač Rusija, tai daugiausiai yra energetinės jungtys, elektros tinklai, dujos ir nafta. Nuo 1990 Lenkijos elitas iš esmės neturėjo iliuzijų dėl Rusijos kaip pagrindinės grėsmės regione. Todėl natūralu, kad buvo siekiama kuo greitesnės integracijos į vakarų struktūras NATO ir Europos ekonominę bendriją, vėliau virtusią į Europos Sąjungą. Taip pat, buvo stengiamasi kuo labiau įtraukti JAV ne tik per NATO, bet ir dvišaliu pagrindu ekonomiškai ir karine prasme. Klatt Malgorzata darbe „*Poland and its Eastern Neighbours: Foreign Policy Principles*“ buvo apklausti 6 įtakingi Lenkijos užsienio ministerijos departamentų vadovai ir užsienio reikalų viceministras bei buvęs užsienio reikalų ministras. Lenkijos atveju svarbu išskirti dvi pagrindines partijas/politikų grupes, kurių skirtis išryškėjo užsienio politikos klausimais, dabartiniai PiS partijai atėjus į valdžią, kuomet buvo pradėta keisti Lenkijos politika ES integracijos, kaimynystės ir dvišalių santykių su Vokietija ar Prancūzija klausimais. Esminiu bendrai užsienio politikos suvokimo skirtumu galima

laikyti kaip yra suvokiama egzistuojanti tarptautinė erdvė ir kokią vietą joje užima nacionalinė valstybė, tuometinis politinis elitas esantis valdžioje, bent jau iki 2014 metų Rusijos pradėto hibridinio karo prieš Ukrainą manė, kad iki šiol Lenkijos užsienio politika buvo grindžiama principais, kurie jau yra pasenę ir reikia keisti kryptį bei supratimą, kaip reikia formuoti užsienio politiką ir kokiais instrumentais veikti: „iki šiol Lenkijos užsienio politika buvo grindžiama pasenusiomis Vestfalijos prielaidomis apie pasaulio politiką, per daug dėmesio skiriant geopolitikai,¹⁸“ o Lenkijos vaidmuo Europos Sąjungoje turėtų būti tiltas tarp Vakarų Europos valstybių ir buvusios sovietinės erdvės: „Lenkija gali atlikti „protingo agento“ vaidmenį. Protingo agento užsienio politika būtų tokia, kad jo tikslai būtų derinami su kitų veikėjų tikslais. Ji formuotų koncepcijas ir idėjas, jomis dalytųsi, įkvėptų kitus veikti ir prisijungtų prie novatoriškų projektų.“¹⁹ Tuo pat metu Radislavas Sikorskis savo pranešime parlamentui teigė: „Lenkijos nacionaliniai interesai neprieštarauja Europos integracijai. Priešingai. Taiki Europos integracija yra mūsų tiesioginis nacionalinis interesas. Mes nebijome šio proceso; mes negrasiname savo bendrapiliečiams Europos supervalstybės sukūrimu ir nešaukiame įsivaizduojamos vergijos tiems, kurie yra didesni ir stipresni už mus. Tai nėra nei istorija . nei Europos integracijos nei tikslas politikos Užsienio .“²⁰ formuotojai ir vykdytojai, pabrėžia ir tai, kad Lenkija yra stipri valstybė ir netaps, neturėtų tapti antraile valstybe. Tačiau aiškiai išreiškiama pozicija, kad Lenkija turi prisiderinti prie kitų pozicijų tam, kad ne tik sėkmingai integruotųsi į Europos Sąjungą ir užsitikrintų tam tikrą geresnę poziciją sąjungos viduje, bet ir tam, kad būtų galima efektyviai formuoti ES politiką Lenkijai svarbiais klausimais. Tačiau verta paminėti ir tai, kad užsienio reikalų ministras Sikorskis kaip vieną iš trijų prioritetų įvardijo energetikos šaltinių ir kelių diversifikaciją, tai vėlgi buvo kalbama ne nacionalinio ar regioninio lygio procesais ir veiksmais, bet ES lygmeniu per bendrą energetikos politiką.

Po 2014 metų

Po 2015 metų į valdžią atėjus Teisės ir Teisingumo partijai bei vykstant konfliktui Ukrainoje bei Vakarų valstybėms elgiantis gan neryžtingai, Lenkijos užsienio politika pradėjo keistis, tai taip pat paskatino ir konfliktai su ES dėl teismų reformos bei kitais Lenkijos vidaus politikos klausimais. Skiriasi ir elitų prieiga prie tarptautinės sistemos supratimo, PiS kaip nacionalistinei partijai pagrindinis tarptautinių santykių arenos veikėjas yra valstybė, žinoma, taip pat deklaruojama, kad valstybės turi veikti drauge, jeigu jas vienija bendri interesai bei vertybės: „Pagrindinė šios vizijos

¹⁸ Klatt, Malgorzata. "Poland and its Eastern neighbours: Foreign policy principles." *Journal of Contemporary European Research* 7.1 (2011): 5p.

¹⁹ Ten pat

²⁰ Sikorski, Radosław. "Government Information on Polish Foreign Policy in 2008." *Yearbook of Polish Foreign Policy* 01 (2009): 11p.

nuostata yra ta, kad tarptautiniai santykiai yra suverenių valstybių sritis ir kad valstybės išlaiko šį suverenitetą net ir tada, kai jos bendradarbiauja įvairiomis formomis. Tačiau akivaizdu, kad nė viena valstybė, kad ir kokia galinga ji būtų, negali veiksmingai vykdyti savo politikos viena. Valstybės turi veikti kartu, ypač jei jos turi bendrų interesų ir vertybių.²¹ Taigi kaip jau buvo minėta, vėl yra grįžtama prie koncepcijos, kad būtent nacionalinė valstybė yra pagrindinis tarptautinės arenos veikėjas, o sąjungos ar galimas bendradarbiavimas yra kaip papildoma forma siekti tikslų, kadangi dalis valstybių, tarp jų ir Lenkija, yra tiesiog per mažos. Taigi, regioninis bendradarbiavimas yra vienas iš pagrindinių būdų pasiekti šiems tikslams, ypač jeigu kalbėsime apie transporto infrastruktūros bei energetikos diversifikavimą, todėl natūralu, kad vienas iš 2017-2021 tikslų ir buvo tiesiogiai neįvardijant pavadinimo, bet akivaizdžiai turint omenyje Trijų jūrų iniciatyvą: „Stiprinti infrastruktūros jungtis tarp Baltijos ir Vidurio Europos šalių, įskaitant šalis, esančias tarp Baltijos, Adrijos ir Juodosios jūr šioje koncentruotis yra ir tikslas pagrindinis platformos iš esmės kadangi“,²² už regiono poreikius. Tiesiogiai neįvardinant Trijų jūrų iniciatyvą Lenkijos užsienio politikos strategijoje 2017-2021 minima virš 10 kartų, tad akivaizdu, kad regioninis bendradarbiavimas sulaukia didesnio dėmesio nei anksčiau didelį dėmesį skiriant energetikos sričiai, kadangi tai yra didžiausią tiek ekonominę, tiek geopolitinę grėsmę keliantis turimas Rusijos nekarinis ginklas prieš Vidurio – Rytų Europos regiono valstybes siekiant jas spausti. Dabartinis užsienio reikalų ministras teigia, kad: „Trijų jūrų iniciatyva taip pat labai svarbi ateities kartoms, nes pagerinta infrastruktūra pagerins gyvenimo kokybę. „Kai kurie iš šių dalykų yra labai apčiuopiami: greiti keliai ar sparti skaitmeninių paslaugų plėtra, o kiti, kurie yra matomi, nėra nereikšmingi, pavyzdžiui, prieiga prie stabilų energijos šaltinių ranė iniciatyva ši kad teigia, pat taip ministras reikalų žsieniu Lenkijos.“²³ už bandymas skaldyti ES, o priedas, kuris padės sustiprinti Vidurio – Rytų Europos ES dalį: „Trijų jūrų iniciatyva siekiama stiprinti Europos Sąjungos vienybę ir sanglaudą“²⁴.

Žinoma, reikia pripažinti, kad tam tikri kertiniai aspektai kaip NATO rytinio flango stiprinimas, aktyvus veikimas ES, bei geri dvišaliai santykiai su JAV yra abiejų ideologinio spektro Lenkijos elitų pusėse, bet tuo pat metu yra pasirenkami skirtingi akcentai keliamiems tikslams. Dabartinis Lenkijos valdantis elitas didesnę dėmesį skiria dvišaliams bei regioniniams santykiams su JAV, taip pat

²¹ Lenkijos užsienio politikos strategija 2017-2021. 4p.

²² Lenkijos užsienio politikos strategija 2017-2021. 11p.

²³ Rau: Inicjatywa Trójmorza może stać się obszarem udanej współpracy transatlantyckiej“ <
<https://forsal.pl/swiat/aktualnosci/artykuly/8262281,rau-inicjatywa-trojmorza-moze-stac-sie-obszarem-udanej-wspolpracy-transatlantyckiej.html>> [Žiūrėti 2022-04-03]

²⁴ Rau: Inicjatywa Trójmorza może stać się obszarem udanej współpracy transatlantyckiej“ <
<https://forsal.pl/swiat/aktualnosci/artykuly/8262281,rau-inicjatywa-trojmorza-moze-stac-sie-obszarem-udanej-wspolpracy-transatlantyckiej.html>> [Žiūrėti 2022-04-03]

regioninių projektų plėtrai garantuojančių energetikos sektoriaus pokyčius, kadangi Rusija iki šiol išnaudoja naftos ir dujų tiekimą kaip geopolitinio spaudimo įrankį. Inicijatyva taip pat nėra pristatoma kaip atskiras darinys, skirtas susilpninti Europos Sąjungą, bet kaip papildinys, kuris gali padėti efektyviau pasiekti sanglaudos politikos keliamų tikslų: „Trijų jūrų iniciatyva siekiama stiprinti Europos Sąjungos vienybę ir sanglaudą“²⁵. Kitaip, nei vėliau aptariamu Vengrijos atveju, Lenkijos valdantysis elitas nors ir skeptiškai žiūrėdamas į tam tikrus gilesnės Europinės integracijos siūlymus, veto teisės panaikinimą, ar didesnę galios koncentravimą Europos Sąjungos institucijose ir taip perkeliant ją iš nacionalinių valstybių. Taip pat vis dažniau svarstant strateginės autonomijos klausimą, keičiasi ir supratimas, koks turėtų būti Vidurio – Rytų Europos vaidmuo Europos Sąjungoje, pereinama nuo tilto tarp rytų ir vakarų prie tilto tarp ES ir JAV: „Esu tvirtai įsitikinęs, kad Jungtinių Amerikos Valstijų ir Europos Sąjungos aljansas yra labai svarbus pasaulio stabilumui ir geresnei ateičiai. Šis aljansas yra nepaprastai svarbus žvelgiant į kylančius iššūkius. Esu įsitikinęs, kad Trijų jūrų iniciatyva gali tapti sėkmingo transatlantinio bendradarbiavimo sritimi, kuri bus naudinga. mums visiems iš viename oveckisMar šasMateu primininkas ministras Lenkijos .²⁶“ interviu teigia, kad JAV šis regionas yra ir turėtų būti svarbus: „JAV administracija vis dar nepakankamai vertina Trijų jūrų iniciatyvą.“ Premjero nuomone, Vidurio Europos regionas turėtų būti įdomus Amerikos investuotojams ir tapti „vartais į ES ši siodėmė didesnio siekiant pat, Taip .²⁷“ JAV, pradedama minėti ir Kinija, kuri siekia plėsti savo tiekimo kelius ir ekonominius interesus regione bei laiko Trijų jūrų iniciatyvos regioną vienu iš galimų tiekimo kelių, todėl siekiama opozicionuoti save kaip galimą naudingą žaidėją Kinijos įtakos stabdymui: „Trijų jūrų iniciatyva buvo sukurta siekiant „sustiprinti mūsų identitetą ir mūsų ekonomikos stiprumą Kinijos atžvilgiu“. Taigi, pats Lenkijos elitas, siekdamas didesnio JAV būvimo regione yra pasirengęs aštrinti savo poziciją Kinijos atžvilgiu, nors būtent Lenkija yra viena iš esminių Kinijos investicijų gavėja visoje ES.

Lenkijos elitas nors ir sutaria esminiais klausimais dėl NATO ir ES svarbos bei būtinybės šioms organizacijoms plėstis į rytus, skirtingai mato partnerius savo tikslams pasiekti. Buvusi Lenkijos valdžia didesnę dėmesį skyrė bendradarbiavimui su didžiosiomis Europos Sąjungos valstybėmis bei

²⁵ Rau: Inicjatywa Trójmorza może stać się obszarem udanej współpracy transatlantyckiej“ <
<https://forsal.pl/swiat/aktualnosci/artykuly/8262281,rau-inicjatywa-trojmorza-moze-stac-sie-obszarem-udanej-wspolpracy-transatlantyckiej.html>> [Žiūrėti 2022-04-03]

²⁶ Rau: Inicjatywa Trójmorza może stać się obszarem udanej współpracy transatlantyckiej“ <
<https://forsal.pl/swiat/aktualnosci/artykuly/8262281,rau-inicjatywa-trojmorza-moze-stac-sie-obszarem-udanej-wspolpracy-transatlantyckiej.html>> [Žiūrėti 2022-04-03]

²⁷ Premier Mateusz Morawiecki: USA powinny zaangażować się w Inicjatywę Trójmorza“ <
<https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-premier-mateusz-morawiecki-usa-powinny-zangazowac-sie-w-inic,nId,5215267>> [Žiūrėti 2022-04-03]

taip prisidėti prie ES politikos formavimo energetikos, saugumo bei kitais klausimais, tuo tarpu dabartinis valdantysis elitas regioninį bendradarbiavimą bei artimą ekonominį bei karinį bendradarbiavimą su JAV mato kaip tinkamiausią ir labiausiai Lenkijos interesus atitinkantį variantą, tai lemia ne tik tam tikri vidaus politikos procesai, ideologiniai skirtumai, bet ir skirtingas tarptautinių santykių erdvės suvokimas. Žinoma, abi pusės supranta regionui kylančią grėsmę dėl Rusijos vykdomos politikos, tačiau visiškai skirtingai mato Rusijos subalansavimo kelius. Dabartinis valdantysis elitas, kuris formuoja Lenkijos užsienio politiką, siekia per regioninį bendradarbiavimą subalansuoti kylančias grėsmes iš rytų bei subalansuoti Vokietijos ir Prancūzijos vykdomą politiką ES viduje integracijos bei transatlantinių santykių plotmėje. Nors tai gali pasirodyti nereikšmingais skirtumais, bet skirtingas užsienio politikos prioritetų, tikslų įgyvendinimo kelių pasirinkimas, ideologiniai skirtumai, dėl kurių skirtingai suprantama nacionalinės valstybės kaip tarptautinių santykių veikėjo vieta, lemia mažėjantį konsensusą, kas savo ruožtu veikia ir valstybės strategijos pasirinkimus vykdant užsienio politiką, kas trumpuoju laikotarpiu galbūt ir nesukelia matomų pokyčių, bet ilgojoje perspektyvoje, kuomet pasimato resursų, skirtų iškeltiems tikslams pasiekti iššvaistymas bei mažėjimas, dėl jau minėto elito konsensuso mažėjimo, kas ilgojoje perspektyvoje gali smarkiai paveikti ne tik valstybės saugumo padėtį bei veiksmingai reaguoti į iškilusias ar atsinaujinusias grėsmes, bet ir pakerta valstybės įvaizdį sąjungininkų, bei kaimyninių valstybių akyse ir taip apsunkina galimą ir kartais būtiną bendradarbiavimą. Akivaizdu, kad į valdžią grįžus Piliečių platformai Trijų jūrų iniciatyva bus palaidotas konceptas: „Trys jūros - tai prieš karą sukurto koncepto nevykęs variantas. Ji neveikė tada, neveiks ir dabar nebus jeigu taigi, Sikorskis, Radislavas teigia ²⁸“ sugebėta pasiekti ženklių rezultatų, kurie pateisintų Trijų jūrų iniciatyvą, greičiausiai šis konceptas bus apleistas ir bus grįžta prie gilios eurointegracijos linijos.

1.2. Vengrijos elitas ir užsienio politika:

Kitaip nei Lenkijoje, Vengrijoje daugiau nei dešimtmetį be pertraukos valdžioje yra Viktoras Orbanas bei jo partija, todėl Vengrijos elito nuostatas bei užsienio politikos tikslus bei kaip Trijų jūrų iniciatyva yra matoma bei įtraukiama į užsienio politikos darbotvarkę. 2020 metais paskelbta Tarptautinė Vengrijos vystymosi ir bendradarbiavimo strategija 2020-2025 lyginant su Lenkijos 2017-2021 metų strategija ar ankstesnėmis Vengrijos užsienio politikos strategijos gairėmis yra aptaki bei iš esmės besikoncentruojanti į Vengrijos vaidmenį tarptautinėse organizacijose kaip valstybės donarės Afrikos bei kitų regionų valstybėms. 2020-2025 metų gairėse nėra aiškių regiono bendradarbiavimo nei politiniu, nei ekonominių lygiu gairių, kurios padėtų nustatyti ilgalaikę

²⁸ Sikorski: Polska musi odbudować swoją pozycję w UE, np. forsując unijne siły zbrojne“
<<https://europapnews.pap.pl/sikorski-polska-musi-odbudowac-swoja-pozycje-w-ue-np-forsujac-unijne-sily-zbrojne>> [Žiūrėti 2022-04-03]

Vengrijos valdančiojo elito tikslą/tikslus. Regioninę politiką bei bendradarbiavimą galima apibūdinti kaip labai pragmatišką: „Turėtume siekti, planuoti daugiašalį indėlį tuose geografiniuose regionuose ir sektoriuose, kuriuose bendri veiksmai turi pridėtinės vertės, papildo ir remia dvišales intervencines priemones, vadovaudamiesi nuosekliais tikslais, kurie sustiprina Vengrijos dvišalę vystymosi politiką“²⁹. Taigi, siekiant išsiaiškinti Vengrijos poziciją dėl Trijų jūrų iniciatyvos, daugiausiai bus nagrinėjami ministro pirmininko, užsienio reikalų bei kitų ministrų pasisakymai, interviu ir spaudos pranešimai.

Dabartinę Vengrijos užsienio politiką galima būtų vertinti kaip itin pragmatišką, grindžiamą ekonominiais aspektais ir irredentiztišką, kadangi po abiejų pasaulinių karų, ypač po Pirmojo pasaulinio karo, Vengrija prarado didžiąją savo teritorijos dalį bei priėjimą prie jūros. Todėl nieko keisto, kad būtent ši valstybė labiausiai išsiskiria iš 5 atvejo analizei pasirinktų valstybių savo pozicija Kinijos, Rusijos ir ES integracijos ar net NATO ir ES valstybių pagalbos Ukrainai klausimais. Būtina paminėti, kad Užkarpatėje gyvena gausi vengrų mažuma, dėl kurios tarp Ukrainos ir Vengrijos periodiškai kyla diplomatiniai konfliktai ar didesni santykių atšalimai. Vengrijos požiūris į Trijų jūrų iniciatyvą taip pat galima vertinti kaip pragmatišką, tai puikiai parodo ir suaktyvėjas Vengrijos dalyvavimas, kuomet 2017 metais Varšuvos susitikimo metu JAV administracija paskelbė 1 milijardo³⁰ dolerių investiciją į Trijų jūrų iniciatyvą. Vengrijos užsienio reikalų ministro teigimu: „Vengrija visada tvirtai ir ištikimai rėmė Trijų jūrų iniciatyvą, kuria derinami Vidurio ir Rytų Europos šalių ekonominiai interesai. Verta paminėti, kad didžioji dalis Vengrijos projektų yra susiję su vidiniais šalies infrastruktūros ir energetikos projektais, tad tokia prieiga parodo, kad dabartinis elitas koncentruojasi tik į tiesioginę naudą, o ne strategiškai žvelgia į savo bei viso regiono interesus. Tai dalinai prasilenkia su užsienio reikalų ministro retorika, jog dujų tiekimo diversifikavimas yra Vengrijos nacionalinis interesas: „dujų tiekimo diversifikavimas yra Vengrijos nacionalinio saugumo klausimas šiam įtaką ekonominę Rusijos prieš nukreipta yra iniciatyva jūrų Trijų kad Akivaizdu, .³¹“ regionui, o ilguoju laikotarpiu galimai ir prieš Kiniją. Vengrijai tai yra nepriimtina, tačiau dėl geopolitinės situacijos akivaizdus Kinijos ar Rusijos pusės palaikymas, be jokio bandymo pateisinti savo poziciją, pakirstų ir taip pastaruoju metu šlubuojantį Vengrijos įvaizdį ne tik kitų ES valstybių, bet ir regioninių partnerių akyse. Tad Vengrijos tikslas yra, kad Trijų jūrų iniciatyvos institucizacija būtų ribota ir nekeltų problemų vykdyti nepriklausomą ir niekaip nesaistomą politiką energetikos

²⁹ Tarptautinė Vengrijos vystymosi ir bendradarbiavimo strategija 2020-2025, 2p.

³⁰ US commits \$1 billion dollars to develop Central European infrastructure
<https://www.atlanticcouncil.org/news/press-releases/us-commits-1-billion-dollars-to-develop-central-european-infrastructure/> [2022-04-05]

³¹ Szijjártó: Közép-Európa fejlődését segíti elő a Három Tenger Kezdeményezés
<https://mandiner.hu/cikk/20210211_kozep_europa_fejlodeset_segiti_elo_a_harom_tenger_kezdemenyenezes> [Žiūrėti 2022-04-06]

klausimais su Rusija bei investicijų ir technologijų klausimais su Kinija, o galbūt pastarosios atveju įtraukti į projektų vystymą: „Vengrija ryžtingai remia Trijų jūrų iniciatyvą, kuri koordinuoja Vidurio ir Rytų Europos šalių ekonominius interesus, tačiau šis bendradarbiavimas neturėtų būti nukreiptas prieš ką nors politiką. ėingprieš retorikai vykdo Vengrija metu pat Tuo .³²“

Vengrijos požiūrį į Trijų jūrų iniciatyvą iš esmės lemia santykiai su Rusija ir Kinija. Reikėtų pažymėti, kad Rusijos ir Vengrijos susitikimai, vykę įvairiais lygmenimis, dažnai sutapdavo su Trijų jūrų iniciatyvos aukščiausiojo lygio susitikimais. Dieną prieš Varšuvos aukščiausiojo lygio susitikimą, užsienio reikalų ministras Peter Szijjarto nuvyko į Maskvą ir pasirašė susitarimą dėl naujo dujotiekio linijos plėtros Vengrijoje. Šiame dokumente aiškiai pripažįstamas Vengrijos dalyvavimas vykdamas dujotiekio „TurkStream“ projektą. Po metų, 2019 m. rugsėjo 19 d., kitą dieną po Bukarešte pasibaigusio aukščiausiojo lygio susitikimo, Viktoras Orbanas surengė oficialų susitikimą su Vladimiru Putinu, po kurio buvo pasirašytas naujas susitarimas dėl dujų tiekimo, galiosiantis iki 2020 metų. Tad Vengrijos dalyvavimą Trijų jūrų iniciatyvoje galima įvardinti kaip labai pragmatišką be aiškaus ilgalaikio tikslo, tačiau Vengrija suprasdama savo geografiškai svarbią poziciją gali siekti maksimalizuoti naudą vykdamas įvairius projektus, tačiau paskutiniai Vengrijos veiksmai Ukrainos klausimu bei blokuojant sankcijas dėl naftos pirkimo iš Rusijos tiek pačios bendradarbiavimas gali atšalti.

1.3. Čekijos elitas ir užsienio politika:

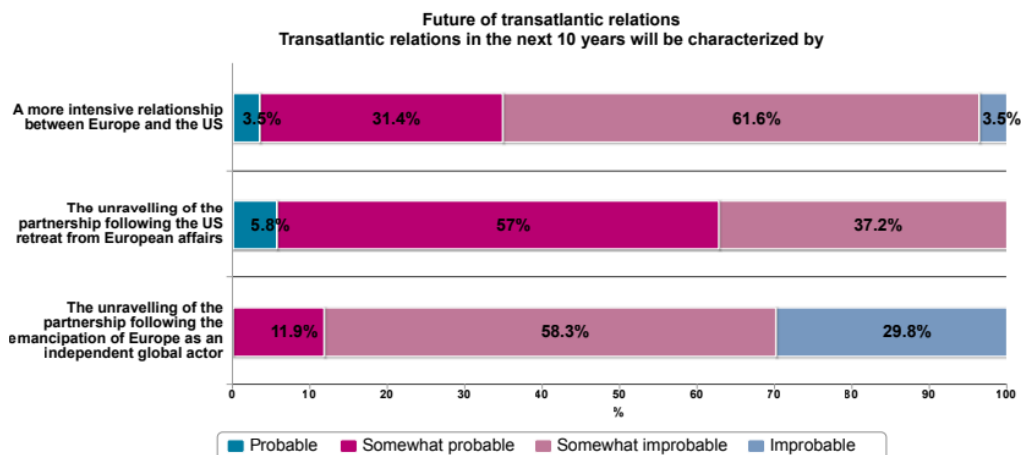
Žvelgiant į Čekijos užsienio politiką bei elitą, kuris ją formavo bei formuoja reikia pripažinti, kad Čekijos savęs suvokimas yra realistiškas, yra pripažįstama, kad Čekija yra: „galima pastebėti tris pagrindines dedamąsias. Europos Sąjunga, NATO/Transatlantiniai santykiai ir regioninis bendradarbiavimas. Kaip ir Lenkija savo saugumo garantu Čekija mato NATO: „Čekijos saugumas ir gynyba - tai NATO kolektyvinės gynybos sistema, paremta abipusiais gynybos išipareigojimais, tvirtu transatlantiniu ryšiu“. ³³ Tą pačią mintį pakartojo ir 2018 metais Čekijos užsienio reikalų ministras Tomáš Petříček: „Šiaurės Atlanto aljansas išliks mūsų gynybos ramstis ir mūsų saugumo garantas. Turime patvirtinti vertingo ir patikimo sąjungininko vaidmenį JAV su santykiais Taigi .³⁴“ į bei bendrai NATO yra pagrindinis Čekijos saugumo garantas. Tačiau Čekijos elitas tuo pat metu

³² Magyarország elkötelezett támogatója a Három Tenger Kezdeményezésnek“ < <https://infostart.hu/kulfold/2021/06/03/kover-laszlo-magyarorszag-elkotelezett-tamogatoja-a-harom-tenger-kezdemenyezesnek>> [Žiūrėti 2022-04-06]

³³ Čekijos Respublikos užsienio politikos konceptas 2014, 5p.

³⁴ Čekijos užsienio reikalų ministerijai oficialus puslapis<https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministru/clanky_a_projevy_ministra_pe_tricka_2018/x2018_10_18_nastupni_projev_ministra_zahranicnich.html> [Žiūrėti 2022-04-06]

manė, jog per ateinantį dešimtmetį, nuo 2011 metų, kuomet ir buvo atliktas tyrimas, Transatlantiniai santykiai prastės.

Lentelė nr 1. Transatlantinių santykių pokytis būsimą dešimtmetį³⁵

Taigi, toks požiūris į transatlantinę partnerystę prisidėjo prie užsienio politikos formavimo, kuomet siekiant įgyvendinti savo interesus buvo pasirinkta palaikyti gilesnės integracijos politiką bei artimesnio ryšio su Vokietija, kaip didžiausia ES ekonomika, bei kitomis kaimyninėmis valstybėmis, kurios turi panašų požiūrį į santykius su JAV.

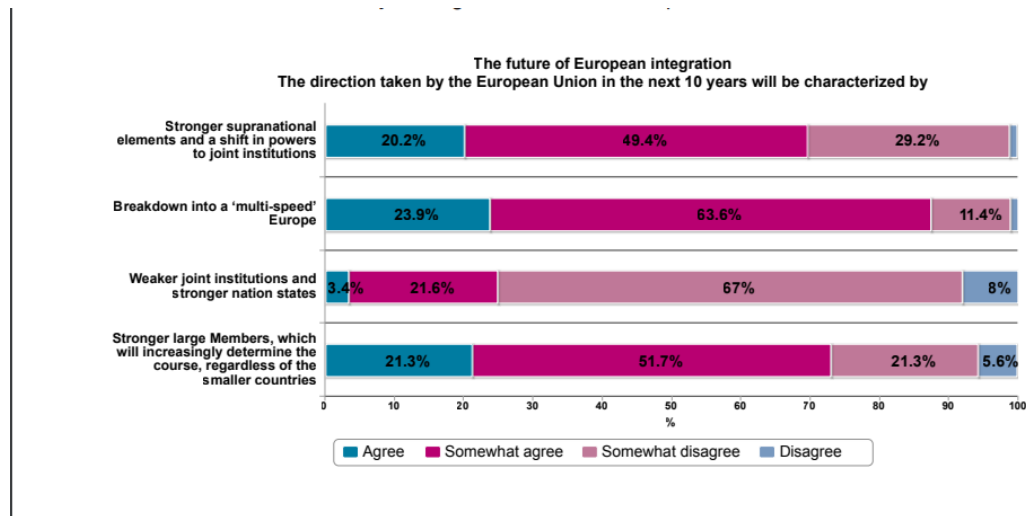
Įstojimas į Europos Sąjungą bei gan ženklios Vokietijos investicijos į Čekijos ekonomiką, nuo 1996 iki 2016 metų investavo virš 80 milijardų eurų³⁶, nulėmė tai, jog Čekija, kitaip nei Lenkija ar Vengrija, daug labiau pasisako už didesnę integraciją Europos Sąjungoje ar net sukuriant dviejų greičių Europą. Remiantis 2011 metais atlikta studija, parodė, kad didžioji dalis Čekijos elito, kuris formuoja valstybės užsienio politiką, labiau palaikytų integracijos gilinimą, tačiau nėra aiškaus sutarimo, kokių kelių tai turėtų būti daroma, ir mažiau nei 4% elito atstovų pasisakė už Europos Sąjungos decentralizaciją. Todėl natūralu, jog Čekija pasisako už bendrą ES užsienio ir saugumo politiką bei kitų sričių integravimą, kuriuose dėl savo dydžio Čekija negali būti konkurencinga ar turėti naudingiausias valstybei pozicijas, tai taip pat yra pripažįstama ir užsienio politikos koncepte: „Europos Sąjunga suteikia pagrindinę sistemą Čekijos užsienio politikai įgyvendinti“.³⁷ Todėl

³⁵ Jakub Eberle, Tomáš Karásek, Ondřej Kováč, Maria Staszkievicz, Ladislav Tůma., „Trends of Czech Foreign Policy: Study of Foreign-Policy Elites“, Asosiation For International Afrais, 2011, 17p.

³⁶ Čekijos verslo ir investicijų plėtros agentūra <<https://www.czechinvest.org/en/Contacts/Foreign-Offices/Germany>> [Žiūrėti 2022-04-06]

³⁷ Čekijos Respublikos užsienio politikos konceptas 2014, 3p.

natūralu, kad Čekija gan atsargiai vertina bet kokius regioninius ar daugiašalius formatus, kurie grasintų ES vidaus stabilumui, didintų fragmentaciją.

Lentelė nr 2. Čekijos elito ES vizija dešimtmečiui³⁸

Todėl visiškai natūralu, kad Čekija mažiausiai iš visų valstybių įsitraukė į Trijų jūrų iniciatyvą. Iki šiol pateikė vos vieną savo projektą, Dunojaus – Elbės – Oderio jungtį³⁹. Tokiai pozicijai įtakos turėjo keli aspektai. Visų pirma, nebuvo aišku, koks yra Trijų jūrų iniciatyvos tikslas bei ar tai netaps Lenkijos geopolitiniu projektu, siekiant subalansuoti Vokietiją, kadangi buvęs užsienio reikalų ministras dar 2018 metais pabrėžė, kad: „Vokietija, mūsų svarbiausia partnerė, jau kelerius metus“.⁴⁰ Tačiau tuo pat metu Čekija neprieštaravo kitiems daugiašaliams formatams, tokiems kaip Vyšegrado ketvertas, Bukarešto devynetas ar ta pati Trijų jūrų iniciatyva su sąlyga, jog projektai teiks naudą Čekijai: „Esame pasiryžę toliau plėtoti Višegrado ir Austerlico formatus. Taip pat dalyvausime kituose regioniniuose formatuose, pavyzdžiui, Bukarešto devyneto arba Trijų jūrų iniciatyvoje. Tačiau mūsų įsipareigojimai visada turi turėti aiškią pridėtinę vertę mums patiems“.⁴¹ Tuo pat metu

³⁸ Jakub Eberle, Tomáš Karásek, Ondřej Kováč, Maria Staszewicz, Ladislav Tůma., „Trends of Czech Foreign Policy: Study of Foreign-Policy Elites“, Asosiation For International Affairs, 2011, 13p.

³⁹ Trijų jūrų iniciatyvos projektų puslapis <<https://projects.3seas.eu/projects/danube-oder-elbe-connection-submitted-by-poland>> [2022-04-05]

⁴⁰ Čekijos užsienio reikalų ministerijos oficialus puslapis <https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministru/clanky_a_projevy_ministra_petricka_2018/x2018_10_18_nastupni_projev_ministra_zahranicnich.html> [Žiūrėti 2022-04-06]

⁴¹ Čekijos užsienio reikalų ministerijos oficialus puslapis <https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministru/clanky_a_projevy_ministra_petricka_2018/x2018_10_18_nastupni_projev_ministra_zahranicnich.html> [Žiūrėti 2022-04-06]

Čekija pasisako už Vokietijos pilną įtraukimą į iniciatyvą.⁴² Tuo pat metu Čekija gan pragmatiškai žvelgė į santykius su Rusija, pragmatiskumas vis dar išliko santykiuose su Kinija: „Mūsų požiūris į kitus svarbius veikėjus, pavyzdžiui, Rusiją ir Kiniją, turi būti atviras, pragmatiškas, bet svarbiausia tvirtas ir grįstas vertybėmis“.⁴³ Tai lemia gan atsargų Čekijos veikimą, nes dalis iniciatyvos valstybių, tokios kaip Lenkija ir Baltijos šalys, užima gan griežtą poziciją Rusijos klausimu. Kita vertus, JAV skiriamas dėmesys šiam projektui, ypač po 2017 metų Varšuvos susitikimo, kuriame dalyvavo ir JAV prezidentas, paskatino Čekiją bent minimaliai labiau įsitraukti į iniciatyvą, kadangi buvo išgryninti projekto tikslai bei sudėlioti prioritetiniai projektai, taip pat projektas parodė galimybes tapti dar viena jungtimi su JAV, siekiant išlaikyti Transatlantinius santykius. Tad Čekijos įsitraukimas iki 2021 metų puikiai apibūdinamas kaip geriau dalyvauti, nei nedalyvauti principu: „perspektyvos, geriau „būti viduje“ ir žinoti, kas vyksta, nei „būti išorėje“ ir neturėti jokių galimybių daryti įtaką tolesnei projekto eigai“.⁴⁴

1.4. Slovakijos elitas ir užsienio politika:

Slovakija kaip ir Vengrija užima strateginę geografinę poziciją regione, be jos dalyvavimo nebūtų įmanoma vystyti Šiaurės – Pietų ašies, kuri yra esminė Trijų jūrų iniciatyvai. Kaip ir kitos regiono valstybės Europos Sąjunga bei NATO yra pagrindiniai tarptautiniai ekonominiai, politiniai ir gynybos formatai: „Tai, kad šalis yra instituciškai įsitvirtinusi bendroje Europos Sąjungos politinėje ir ekonominėje erdvėje, tvirtos NATO saugumo garantijos sukūrė optimalią ir kokybiškesnę sistemą Slovakijos Respublikos ir jos piliečių gyvybiniais interesams užtikrinti“.⁴⁵ Šiame kontekste Slovakija taip pat neišsiskiria ir pabrėždama JAV svarbą tiek pačiai Slovakijai, tiek regionui: „Slovakija Jungtines Amerikos Valstijas laiko strategine partnere, o sąjungą su šia šalimi - vienu iš pasaulinio saugumo ramsčių“.⁴⁶ Pro transatlantiškumą bei siekis atrasti naudingą veikiantį balansą tarp JAV ir ES atsispindi ir 2020 metų Slovakijos užsienio ir Europos politikos strategijoje: „Interesų persidengimas, bendrų vertybių gynimas ir bendras saugumo iššūkių suvokimas sudaro mūsų transatlantinio aljanso pagrindą, kurį norime plėtoti ne tik politinėje ir saugumo, bet ir ekonomikos

⁴² Poláci odhalili projekt Trojmoří. Propojení Pobaltí s jihovýchodem EU přitahuje americké miliardy“ <<https://archiv.hn.cz/c1-66825600-zahada-jmenem-trojmoři-se-odhaluje-misto-konkurence-eu-ji-ma-posilit-pomoci-zlepseni-infrastruktury>> [Žiūrėti 2022-04-06]

⁴³ Čekijos užsienio reikalų ministerijos oficialus puslapis

<https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministru/clanky_a_projevy_ministra_petricka_2018/x2018_10_18_nastupni_projev_ministra_zahranicnich.html> [Žiūrėti 2022-04-06]

⁴⁴ Vít Dostál, Tomáš Strážay, Zsuzsanna Végh., „The perspective of the Czech Republic, Hungary, and Slovakia on the Three Seas Initiative“, Asosiation For International Affairs, 8p.

⁴⁵ Slovakijos Respublikos vidutinės trukmės užsienio politikos strategija iki 2015 metų., 1p.

⁴⁶ Slovakijos Respublikos vidutinės trukmės užsienio politikos strategija iki 2015., 7p.

bei technologijų srityse".⁴⁷ Kitas svarbus aspektas yra Europinė integracija, šioje sferoje Slovakija užima panašią poziciją kaip Čekija, suprasdama savo kaip mažos valstybės limitus: „Glaudesnis bendradarbiavimas ir integracija su stipresnėmis šalimis tinka tokiai mažai šaliai kaip Slovakija - tai istorinė galimybė priartėti prie ES gyvenimo lygio vidurkio".⁴⁸ Būtina paminėti, kad būtent Slovakija yra labiausiai pasistūmėjusi gilindama savo integraciją, kadangi ši valstybė kol kas vienintelė iš 5 analizei pasirinktų valstybių yra įvedusi eurą taip pat išskirtinai Slovakija išskiria dvišalius santykius su Vokietija ir Prancūzija kaip esminius ir strategiškai svarbius: „Be glaudžių ryšių su kaimyninėmis šalimis svarbų vaidmenį atlieka strateginės partnerystės su Vokietija ir Prancūzija įgyvendinimas".⁴⁹

Toks unifikuotas užsienio politikos požiūris net ir keičiantis vyriausybėms bei prezidentams nulemia, kad kaip ir Čekija, Slovakija yra gan atsargi ir skeptiška Trijų jūrų iniciatyvos ir Lenkijos kaip pagrindinės valstybės atžvilgiu. Žinoma, dėl gerų dvišalių santykių bei draugystės tarp Lenkijos prezidento bei buvusio Slovakijos prezidento Andrej Kiska. Slovakijos prezidentas dalyvavo visuose aukščiausio lygio susitikimuose nuo 2016 iki 2019 metų, kuomet baigėsi jo kadencija, taip pat naujai išrinkta Slovakijos prezidentė Zuzana Čaputova tęsė pradėtą atstovavimą, tad šią iniciatyvą Slovakijos atveju galima vadinti ir dalinai prezidentiniu projektu, kadangi būtent jie dažniausiai vyksta į susitikimus. Atstovavimas prezidento lygiu, kitaip nei Vengrijos atveju, nereiškia, kad formatas yra laikomas visiškai nevertu dėmesio ar nesvarbus, kadangi Slovakijos prezidento galios yra gan pašios į Lietuvos, tad dalyvavimą tokiu lygiu galima vertinti kaip susidomėjimo ženklą. Žinoma, esminė Slovakijos pozicija nepasikeičia Trijų jūrų iniciatyva matoma, kaip Europos Sąjungą papildantis projektas: „3SI posėdyje aptarėme regiono junglumą, kad Europos Sąjunga taptų stipresnė. Tai yra pagrindinis projekto tikslas. Kuo daugiau šalių bus tarpusavyje sujungtos, tuo stipresnė bus ES".⁵⁰ Slovakija puikiai supranta savo svarbą šiai iniciatyvai, todėl tikrai blokuos bet kokius poslinkius dėl didesnio geopolitinio vaidmens ar bandymus stoti prieš Vokietiją. Taip pat energetikos dėmuo yra prioritetas, jeigu ne svarbiausias, Slovakijai, ne tik dėl dabar susiklosčiusios padėties regione, bet žvelgiant į praeitį kuomet 2009 metais Rusija periodiškai pristabdydavo dujų tiekimą. Tad 2017 metų susitikime Varšuvoje tai buvo viena pagrindinių temų, kurią aptarė

⁴⁷ 2020 metų Slovakijos užsienio ir Europos politikos strategija 5p.

⁴⁸ Slovak Leader Says Wants to Take Part in Deeper EU Integration" < <https://www.voanews.com/a/slovak-leader-says-wants-to-take-part-in-deeper-eu-integration-/3891260.html> > [Žiūrėti 2022-04-08]

⁴⁹ 2020 metų Slovakijos užsienio ir Europos politikos strategija., 5p.

⁵⁰ Vít Dostál, Tomáš Strážay, Zsuzsanna Végh., „The perspective of the Czech Republic, Hungary, and Slovakia on the Three Seas Initiative“, Asosiation For International affairs, 11p.

Slovakijos bei JAV prezidentai, tai taip pat sutapo su pirmąja suskystintų dujų siunta, atvykusia į Lenkiją: „Energetika - tai ne tik verslas, todėl puiku, kad turime tokią diversifikaciją“⁵¹.

Taigi, Slovakijos dalyvavimą Trijų jūrų iniciatyvoje galima vertinti kaip pragmatišką, suprantant savo vertę ir taip formuojant Trijų jūrų iniciatyvos tikslus bei neleidžiant atsirasti priešiškamui Vokietijai ar bendrai Europos Sąjungai. Šis formatas matomas kaip dar vienas komunikacijos būdas regiono valstybėms, taip pat rodomas JAV dėmesys suteikia galimybę stiprinti Transatlantinius santykius bei pritraukti JAV investicijas į regioną, o po 2022 vasario mėnesio Rusijos invazijos į Ukrainą energetinė šio projekto plotmė taps dar svarbesne Slovakijos veikimo kryptimi, kadangi dėl savo geografinės pozicijos bei infrastruktūros trūkumo Slovakija vis dar smarkiai priklauso nuo rusiškų dujų.

1.5. Rumunijos elitas ir užsienio politika:

Rumunija kaip ir kitos Trijų jūrų iniciatyvos narės yra NATO ir ES narė, Austrija vienintelė iniciatyvos dalyvė, kuri nėra NATO narė, savo saugumo politiką formuoja būtent šiuose formatuose taip pat kurdama strateginę partnerystę su JAV: „Mūsų šalies užsienio ir saugumo politika bus grindžiama tokia veiksmų triada: Rumunijos vaidmens ir pastangų Europos Sąjungoje didinimas, strateginis NATO stiprinimas, taip pat strateginės partnerystės su JAV gilinimas ir plėtojimas“,⁵² kartu su Lenkija Rumunija galima laikyti svarbiausiomis JAV partnerėmis Vidurio – Rytų Europos regione ne tik dėl savo dydžio, bet ir dėl balistinių raketų skydo dislokuotų regione. Tačiau ekonomiškai ir politiškai Rumunija natūraliai yra daug artimesnė ES bei didžiosioms jos valstybėms Vokietijai ir Prancūzijai: „Politinėje ir ekonominėje srityse Bukareštas pirmenybę teikia aljansui su Berlynu ir Paryžiumi“.⁵³ Taip istoriškai komplikuoti santykiai su Vengrija, ypač į valdžią atėjus Viktorui Orbanui, komplikuoja bendradarbiavimo galimybes ir silpnina bet kokius regioninius projektus. Rumunijai, kaip gan naujai nariai Europos Sąjungoje, ir vis dar nepriklausančiai Šengeno zonai be galo svarbi integracija į Europą ne tik politiniu, bet ir ekonominiu bei socialiniu aspektu, kadangi dėl vėlyvo savo įstojimo šalis neturėjo progos formuoti pagrindų, kuriais dabar yra vadovaujamasi Europos Sąjungos viduje. Todėl natūralu, kad aktyvi politika ES viduje yra vienas iš trijų kertinių pilorių, o gilesnė monetarinės politikos integracija įvardinama kaip viena iš esminių sričių: „Rumunija stebi diskusijas dėl pinigų ekonominės sąjungos konsolidavimo, ypač susijusias su

⁵¹ Slovakijos investicijų ir regioninės plėtros ministerijos oficialus puslapis <<https://www.mirri.gov.sk/aktuality/informatizacia/slovensko-v-ramci-iniciativy-trojmoria-zohrava-klucovu-ulohu/index.html>> [Žiūrėti 2022-04-08]

⁵² Rumunijos nacionalinė gynybos strategija 2020 <<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/227499>> [Žiūrėti 2022-04-08]

⁵³ Górka, Marek. "The Three Seas Initiative as a Political Challenge for the Countries of Central and Eastern Europe" Politics in Central Europe, vol.14, no.3, 2018, pp.55-73.

bankų sąjungos sukūrimu ir subalansuotų sprendimų, kurie užtikrintų sąžiningą požiūrį į euro zonai nepriklausančias valstybes nares, priėmimu".⁵⁴ Taip pat, atskirai yra išskiriamos valstybės su kuriomis mezgami strateginiai ir privilegijuoti santykiai: „Užsienio politikoje Rumunija ypatingą dėmesį skiria strateginei partnerystei ir privilegijuotiems santykiams su Vokietija, Prancūzija, Jungtine Karalyste, Ispanija, Italija, Lenkija ir Turkija aktualijos, sėregionin ikt ne nulemia toks ,⁵⁵“ bet ir didesnis bandymas įsitraukti į Europinės darbotvarkės formavimą, ypač plėtros į Balkanus, bei Rytų partnerystės klausimais. Savo ruožtu Trijų jūrų iniciatyva vertinamas kaip formatas, turintis potencialo prisidėti prie greitesnio Rumunijos infrastruktūros vystymo, kadangi net 12 šalių priklausančių iniciatyvai kontekste pastebimas atsilikimas, taip pat intensyvesnis bendradarbiavimas su regiono valstybėmis gali padėti Rumunijai plėtoti prekybinius santykius su regiono valstybėmis: „Atsižvelgiant į tai, kad Rumunija šioje srityje atsilieka nuo kitų šalių, sveikintinas Trijų jūrų iniciatyvos dėmesys infrastruktūrai ir regioninės prekybos ryšių gerinimo perspektyva".⁵⁶ Rumunija taip pat yra ir būtų viena pagrindinių valstybių, per kurią ir eitų transporto, energetikos bei kitos infrastruktūros jungtis dėl jos uostų Juodosios jūros pakrantėje ir galimų Naftos bei dujų telkinių jos teritoriniuose vandenyse. JAV įsitraukimas yra dar vienas veiksnys paskatinęs Rumuniją aktyviau dalyvauti ir nebūti tik stebėtoja. Taip pat, Rumunija turi jau ir praktinės naudos iš Trijų jūrų iniciatyvos, kuomet 2021 metais su Bulgarija pavyko susitarti dėl bendro vėjo jėginių projekto Juodojoje jūroje. Visgi tikrąją Trijų jūrų iniciatyvos naudą Rumunija vertins pagal didžiųjų projektų sėkmę, kurie padės sujungti prekybos kelius: „Rail-2-Sea" ir "Via Carpathia" projektai, kaip konkrečios iniciatyvos, turinčios didelę ekonominę reikšmę ir tikrą strateginę vertę regionui".⁵⁷

Rumunijos pozicija dėl Trijų jūrų iniciatyvos nuolatos kinta, tačiau akivaizdu, kad ši valstybė projekte mato tikrai didelį potencialą ne tik turėti dar vieną Transatlantinį komunikacijos ir bendradarbiavimo kanalą, bet ir platformą, kuri turi potencialo smarkiai pagerinti ne tik regiono, bet pirmiausiai Rumunijos infrastruktūros padėtį bei atverti naujus prekybos kelius, taip pat iniciatyva yra matoma kaip dar vienas būdas pagreitinti Europinę integraciją, kuri paskutiniu metu vėl pradėjo strigti dėl vidinio valstybės ne stabilumo bei COVID – 19 pandemijos.

⁵⁴ Nuolatinės Rumunijos delegacijos prie NATO oficialus puslapis < <https://nato.mae.ro/romania/141>> [Žiūrėti 2022-04-08]

⁵⁵ Nuolatinės Rumunijos delegacijos prie NATO oficialus puslapis < <https://nato.mae.ro/romania/141>> [Žiūrėti 2022-04-08]

⁵⁶ Rumunijos teisėkūros portalas <<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/227499>> [Žiūrėti 2022-04-08]

⁵⁷ Iniativa celor Trei Mări: Principalele proiecte care implică România Citeste mai mult: [adev.ro/qw0wgy](https://adevarul.ro/international/europa/initiativa-celor-trei-mari-principaleleproiecte-implica-romania-1_60e970345163ec4271edc1e1/index.html) <https://adevarul.ro/international/europa/initiativa-celor-trei-mari-principaleleproiecte-implica-romania-1_60e970345163ec4271edc1e1/index.html> [Žiūrėti 2022-04-10]

Apibendrinant elitų požiūrį, galima teigti, kad didžioji dalis valdančiojo elito atstovų, net atsižvelgiant į skirtingas jų ideologijas, pasisako už gilesnę integraciją į Europos Sąjungą, tai lemia ne tik pro-europietiškas požiūris, bet ir ekonominiai veiksniai, kurie smarkiai gali paveikti ir vidaus politiką. Iš pasirinktų valstybių labiausiai išsiskiria Lenkijos ir Vengrijos elitai bei jų užsienio politika, tačiau būtina paminėti, kad veiksniai, kodėl šios valstybės išsiskiria iš kitų, nėra visiškai vienodi. Jas vienija pro nacionalistiška politika, kurios tikslas yra išlaikyti stiprią nacionalinę valstybę bei identitetą. Tačiau Vengrija, kitaip nei Lenkija, į santykius su Rusija žiūri daug pragmatiškiau ir skirtingai nei Lenkija Vengrija net po 2014 metų agresijos prieš Ukrainą nedėjo jokių ženklų pastangų diversifikuoti savo energetikos išteklių šaltinių, panašiai pragmatiškai elgėsi Čekija ir Slovakija. Tad remiantis teoriniu pagrindu išdėstytą pirmoje darbo dalyje, galima teigti, kad turėdamos istorinę patirtį bei mačiosios Rusijos agresijos pavyzdžius Gruzijoje bei Ukrainoje Čekijos, Vengrijos ir Slovakijos elitai nematė arba pasirinko ignoruoti kylančią grėsmę ir nebandė pasiekti balanso energetinių išteklių sferoje, vedamos pragmatinio ekonominio intereso bei laikydamosis Vokietijai artimo požiūrio į ekonominius santykius su Rusija.

2. VALSTYBIŲ PAJĖGUMAI MOBILIZUOJAMI TRIJŲ JŪSŲ INICIATYVAI:

Siekiant išsiaiškinti, kaip Trijų jūrų iniciatyva, per septynerius savo gyvavimo metus, veikia Vidurio ir Rytų Europos saugumą, būtina pasigilinti į Trijų jūrų iniciatyvos investicinį fondą bei jo veiklą bei apžvelgti kelis prioritetinius projektus iš transporto ir energetikos sričių, kadangi būtent šių sferų projektai gali turėti didžiausią įtaką regiono ekonominiams vystymuisi bei saugumui.

Trijų jūrų iniciatyvos investicinį fondas įkurtas 2018 metais Lenkijos Bank Gospodarstwa Krajowego ir Rumunijos EximBank Romania, o jau kitais metais pradėjo savo veiklą, tad akivaizdu, kad buvo siekta parodyti, kad projektas iš tikrųjų siekia apčiuopiamų rezultatų. 2020 metais „Amber Infrastructure Group“ buvo pasirinkta kaip: „išskirtinis investicijų patarėjais fondui“.⁵⁸ Taip pat dėl valdymo modelio joks valstybės vadovas ar ministras negali sudaryti tiesioginio spaudimo siekiant gauti naudos rinkiminių laikotarpiu, o tai reiškia, kad fondas investuoja tik į tuos projektus, kurie atneš didžiausią naudą ir prisidės prie strategijos įgyvendinimo, toks valdymo modelis ne tik leidžia efektyviau valdyti lėšas, bet ir pritraukti privačias kompanijas investuoti į fondą, kadangi vienas iš formatų, kuriuo siekiama išnaudoti finansuojant ir atliekant įvairių projektų įgyvendinimą yra Viešojo ir privataus sektorių partnerystė dar žinoma kaip PPP. Prieš pradedant kalbėti apie didžiuosius projektus ir Trijų jūrų iniciatyvos investicinio fondo atliktas pirmąsias investicijas, būtina pristatyti šiame darbe nagrinėjamų valstybių indelį bei pagrindinius projektus, kurie apima visą regioną bei

⁵⁸ Trijų jūrų iniciatyvos oficialus puslapis naujienų skiltis < <https://3siif.eu/news/e520m-initial-commitments-into-3siif-and-appointment-of-amber-infrastructure-as-exclusive-adviser/> > [Žiūrėti 2022-04-10]

sėkmingai įgyvendinti ir turės ne tik ženklų ekonominį poveikį, bet ir sustiprins regiono infrastruktūrą, kuri yra svarbi valstybių nacionaliniam saugumui.

Lenkija viena iš Trijų jūrų Iniciatyvos didžiausia regiono valstybė ne tik teritorijos ar populiacijos dydžiu, kuris yra šiek tiek 38,1 mln.⁵⁹ gyventojų, bet ir ekonomikos dydžiu, 2021 metais Lenkijos bendrasis vidaus produktas (BVP) Pasaulio banko duomenimis siekė 658,1⁶⁰ milijardus JAV dolerių. Todėl natūralu, kad būtent ši valstybė yra viena pagrindinių variklių, kuri siekia šios iniciatyvos sėkmės. Šiuo metu Lenkija yra iniciavusi 12 projektų, tai yra trečias didžiausias skaičius, kaip ir bendroje statistikoje Lenkijos projektai didžiąja dalimi yra sudaryti iš energetikos projektų, o tai puikiai derinasi ne tik su Lenkijos energetikos strategija, kuria siekiama diversifikuoti energetikos šaltinius ir palaipsniui atsisakyti Silezijos anglių ir rusiškų dujų, kurių tiekimą Rusija nutraukė 2022 metų balandžio galia. Todėl 2018 natūralu, kad būtent Lenkija, kartu su Rumunija, iniciavo Trijų jūrų iniciatyvos investicinį fondo sukūrimą ir tapo išnešėjomis 300 milijonų ir 200 milijonų eurų atitinkamai⁶¹. 2020 metais Lenkija skyrė papildomus 250 milijonų eurų⁶² Trijų jūrų iniciatyvos investiciniam fondui ir tapo didžiausia kontributorė. Tad akivaizdu, kad būtent Lenkija prisiima tiek didžiausia atsakomybę, tiek didžiausią riziką dėl šio projekto svarbos, kita vertus, kaip buvo aptarta anksčiau, dėl konsensuso nebuvimo tarp skirtingų elito atstovų, viskas gali gan greitai pasikeisti. Tuo pat metu Vengrija pateikusi 15 projektų skyrė vos 20 milijonų eurų⁶³, tuo tarpu Slovakija ir Čekija nėra to padariusios, nors Čekijos atveju išeinanti Andrej Babiš vyriausybė svarstė įnešti 20 milijonų eurų, tačiau tai nebuvo spėta įgyvendinti. Taip 2017 metais JAV pažadėjo milijardą dolerių, kuomet Trijų jūrų iniciatyva sugebės pritraukti pirmąjį milijardą, tačiau to nelaukdama JAV skyrė 300 milijonų dolerių⁶⁴, taip bandydama paskatinti didesnę pačių valstybių įsitraukimą. 2018 metais Bukarešto susitikimo metu buvo išgryninti pagrindiniai projektai kiekvienoje iš trijų sričių, kurie laikomi prioritetiniais ir kurių įgyvendinimui bus skiriamos pagrindinės Trijų jūrų iniciatyvos investicinio fondo bei kitų šaltinių lėšos, iš viso į prioritetinių projektų sąrašą buvo įtraukti 48 projektai.

⁵⁹ Lenkijos Respublikos statistikos departamentas < <https://stat.gov.pl/spisy-powszechne/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-wstepne/informacja-o-wstepnych-wynikach-narodowego-spisu-powszechnego-ludnosci-i-mieszkancow-2021,1,1.html> > [Žiūrėti 2022-04-10]

⁶⁰ Pasaulio banko grupės oficialus puslapis <<https://www.worldbank.org/en/country/poland/overview#1>> [Žiūrėti 2022-04-12]

⁶¹ Lietuvos Respublikos finansų ministerija < <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuva-prisijunge-prie-triju-juru-iniciatyvos-investicinio-fondo> > [Žiūrėti 2022-04-12]

⁶² Trijų jūrų iniciatyvos oficialaus puslapio naujienų skiltis < <https://3seas.eu/media/news/the-three-seas-initiative-what-is-it-what-does-it-do-and-what-are-the-advantages> > [Žiūrėti 2022-04-12]

⁶³ Trijų jūrų iniciatyvos oficialaus puslapio naujienų skiltis <<https://3seas.eu/media/news/hungary-also-to-join-three-seas-initiative-investment-fund>> [Žiūrėti 2022-04-12]

⁶⁴ Trijų jūrų iniciatyvos oficialaus puslapio naujienų skiltis < <https://3seas.eu/media/news/usd300-million-for-the-three-seas-fund-by-dfc> > [Žiūrėti 2022-04-12]

Energy

- An LNG terminal in Krk, Croatia (completed in late 2020), with a connecting pipeline through Hungary and Slovakia
- The Gas Interconnection Poland-Lithuania (GIPL), a pipeline that would connect Lithuania, Latvia, and Estonia to the wider European gas network
- The Bulgaria-Romania-Hungary-Austria (BRUA) pipeline, which would supply Romanian Black Sea gas to the region

Transportation

- The completion of Trans-European Transport Network (TEN-T) north-south road and railway corridors that would connect the Baltic (Poland) with the Adriatic (Slovenia and Italy) and with Greece via the Western Balkans
- Viking Train, a railway to connect the Baltic Sea to the Black Sea, via Lithuania, Belarus, and Ukraine
- FAIRway Danube, a project to improve infrastructure and navigation conditions for water traffic on the Danube River in Romania, Bulgaria, Croatia, Hungary, and Slovakia

Digital

- The Three Seas Digital Highway, a series of projects to improve data transfer and enhance communications infrastructure, including 5G technology and fiber optics
 - 3SI Marketplace, seeking to boost trade and investment in the region by connecting small- and medium-sized enterprises (SMEs) to investment capital
 - The SmartCity Forum, seeking to accelerate innovation and foster investment in innovation in regional cities
-

Lentelė nr 3. Trijų jūrų iniciatyvos sričių prioritetiniai projektai.⁶⁵

Būtina paminėti, kad dalis šių projektų buvo pradėti dar iki iniciatyvos įkūrimo ar jai įgavus aiškesnę formą, todėl dalis projektų tiek ir prioritetinio sąrašo, tiek ir likusios projektų eilės, dalis projektų tokie kaip GIPL buvo pabaigti ir oficialiai paleisti paskutiniais mėnesiais. 2020 metais Taline prioritetinių projektų skaičius išaugo arti dviejų kartų iki 81 projekto, iš kurių 53% sudarė transporoto, 33% energetiko ir 15% skaitmeninimo srities projektų.⁶⁶

Pirmosios fondo investicijos buvo atliktos 2020 metais, kuomet buvo įsigyta 100% „Cargounit“ įmonės akcijų, ši įmonė yra didžiausia nepriklausoma lokomotyvų nuomotoja Lenkijoje ir šešta pagal dydį riedmenų įmonė Europoje. Vyresnysis Amber Infrastructure Group investicijų direktorius Joe Philipsz teigė jog: „Esama "Cargounit" turto bazė ir ryšiai su klientais suteikia tvirtą pagrindą plėtrai Lenkijoje ir aplinkinėse šalyse. Pagrindiniai fondo tikslai - didinti Trijų jūrų regiono šalių tarpusavio ryšį, mažinti vežimo išlaidas ir gerinti infrastruktūrą“.⁶⁷ Teigiamus įsigijimo poveikius galima stebėti nuo 2021 metų, kuomet ši įmonė įsigijo papildomus 10 lokomotyvų⁶⁸. Tai parodo, kad kompanija ne tik išlaiko savo turimas rinkas, bet plečiasi, o tai savo ruožtu leidžia telkti ir modernizuoja savo turimą lokomotyvų parką. Tai taip pat yra ilgojo laikotarpio investicija, kadangi Europos Sąjungos žaliajame kurse yra numatytos kvotos transporto sektoriaus taršai sumažinti, ko pasekoje keleivių ir krovinių transportavimas geležinkeliais tampa patogiausiu ir vienu greičiausiu būdu. Tai taip pat atitinka ir Trijų jūrų iniciatyvos išsikeltą tikslą – papildyti ES vykdomas programas ir iškeltus tikslus. Antroji

⁶⁵ Kongreso tyrimų tarnyba < <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11547> > [Žiūrėti 2022-04-12]

⁶⁶ Trijų jūrų iniciatyvos projektų skiltis < <https://projects.3seas.eu/report> > [Žiūrėti 2022-04-12]

⁶⁷ Trijų jūrų iniciatyvos investicinio fondo naujienų skiltis < https://3siif.eu/news/the-three-seas-fund-agrees-its-first-investment#_ftn1 > [Žiūrėti 2022-04-12]

⁶⁸ Siemens Mobility to deliver 30 locomotives to Poland's Cargounit < <https://www.globalrailwayreview.com/news/128116/siemens-mobility-deliver-30-locomotives-cargounit/> > [Žiūrėti 2022-04-12]

investicija taip pat buvo atlikta 2021 metais į energetikos sektoriaus įmonę „Enery Development GmbH,“ kuri veikia Trijų jūrų iniciatyvos regione ir kuria bei vysto saulės baterijų tinklą. Šiuo metu įmonė pagamina 169GWh⁶⁹ elektros energijos per metus, jos Čekijoje, Slovakijoje bei Bulgarijoje. Ši investicija ne tik prisideda prie dar vienos svarbios energetikos sferos vystant žaliąją energetiką, kurios svarba Europos Sąjungoje vis labiau augs, bet tai galima vertinti kaip strateginę investiciją, siekiant įtraukti Austriją, Slovakiją bei Čekiją investuoti į Trijų jūrų iniciatyvos investicinį fondą bei įrodyti, kad šio regioninio projekto tikslas yra papildyti ES projektus ir sustiprinti rytinį sąjungos flangą, o 2022 metais kompanija paskelbė jog plėtos 500MW pajėgumo vėjo ir saulės jėgainių tinklą Kroatijoje⁷⁰. Trečioji investicija atlikta į skaitmenizacijos sektorių, kuris taip pat yra vienas iš pagrindinių Trijų jūrų iniciatyvos vystymo krypčių, būtent šiame sektoriuje galima pamatyti labiausiai apčiuopiamą Trijų jūrų iniciatyvos naudą, kadangi 2022 metų pradžioje Estijoje buvo atidarytas 40 milijonų⁷¹ eurų pirmasis žaliojo duomenų centro pastatas. Taip pat 2022 metų pradžioje Trijų jūrų iniciatyvos investicinis fondas kartu su Rumunijos valstybiniu dujų skirstymo operatoriumi Transgaz pasirašė 626 milijonų eurų⁷² vertės susitarimą steigti bendrą kompaniją, kuri pritaikys ir nuties naujus vamzdynus, skirtus vandenilio ir gamtinių dujų mišinio tiekimui, šis projektas gali tapti vienu iš pagrindinių, o galbūt ir pagrindiniu projektu, pagal kurį bus sprendžiama Trijų jūrų iniciatyvos sėkmė, kadangi būtent dabar regionas susiduria su dideliu iššūkiu apsirūpinti dujomis ne iš Rusijos.

Taigi, nors pirmųjų investicijų dydį sunku nustatyti, kadangi pirmųjų dviejų susitarimų kainos nėra viešinamos, tačiau akivaizdu, kad greitas startas ir orientavimasis į verslo prasme naudingiausių projektus regione, kartu įtraukiant ir daugiau iniciatyvos valstybių ar suteikė galimybę ne tik parodyti, jog tikslas yra papildyti ES ir stiprinti regioną taip priartinant jį prie Vakarų Europos lygio, bet kartu tai yra ir apčiuopiama nauda, atsargiai ar abejingai žiūrinčioms valstybėms.

Visgi norit išsiaiškinti, ar iniciatyva turi įtakos bendram regiono saugumui, būtina pažvelgti ir į didžiuosius infrastruktūros ir energetikos projektus, tokius kaip Via Carpatia ar Rail-2-Sea bei kokį vaidmenį juose vaidina Trijų jūrų iniciatyva. Būtent šiuose dvejuose sektoriuose regionas smarkiai atsilieka ne tik jungčių skaičiumi su Vakarais, bet ir tarpusavyje, kas dar labiau komplikuoja ne tik

⁶⁹ „Energy“ oficialus puslapis <<https://enery.energy/en/>> [Žiūrėti 2022-04-12]

⁷⁰ RP Global develops 500 MW of wind, solar in Croatia“ <<https://balkangreenenergynews.com/rp-global-develops-500-mw-of-wind-solar-in-croatia/>> [Žiūrėti 2022-05-01]

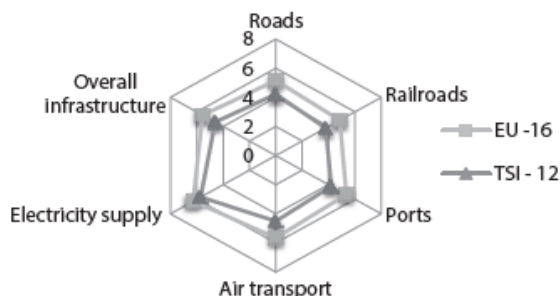
⁷¹ Trijų jūrų iniciatyvos investicinio fondo naujienų skiltis <<https://3siif.eu/news/greenergy-data-centers-opens-in-estonia>> [Žiūrėti 2022-05-01]

⁷² Romania's Transgaz, 3SIIF to set up JV for hydrogen transmission projects <https://seenews.com/news/romaniass-transgaz-3siif-to-set-up-jv-for-hydrogen-transmission-projects-770600?__cf_chl_tk=.Zadf.uO7iHpi72KOM4Ly7wle.jjFAtNuNggk5YTb8-1652543428-0-gaNycGzNCpE> [Žiūrėti 2022-05-01]

valstybių apginamumą ar bendrą ekonominę vystymąsi, bet leidžia Rusijai išnaudoti savo energetinius šaltinius, kaip politinio spaudimo įrankius, ne tik grasinant, bet ir įrodant, jog prireikus Rusija yra pasiryžusi tai padaryti, ką puikiai įrodė ir paskutiniai įvykiai po Rusijos – Ukrainos karo pradžios 2022 metais, nutraukus dujų tiekimą Lenkijai ir Bulgarijai.

3. VIA CARPATIA, RAIL-2-SEA PROJEKTŲ SVARBA:

Via Carpatia ir Rail 2 Sea projektų rėmuose planuojama nutiesti daugiau nei du tūkstančius kilometrų kelių bei 3,663 kilometrus geležinkelio bėgių, šie projektai atveria naujas prekybos bei keliavimo galimybes tarp Juodosios ir Baltijos jūrų. Šio projekto dėka taip pat bus sutaupoma didelis laiko kiekis gabenant prekes Šiaurės – Pietų ašyje, šis projektas turi ne tik didelę reikšmę regionui ar ES, šiam projektui ypatingą reikšmę suteikia ir tai, jog šis koridorius atveria galimybę efektyviai ir greitai dislokuoti NATO pajėgas bei techniką ją išlaipinus bet kuriame Lenkijos, Lietuvos ar Rumunijos uoste, taip prisidedant prie regiono apginamumo didinimo. Žinoma, dėl projektų kainos, kurios siekia dešimtis milijardų eurų, pagrindinis finansavimo šaltinis išlieka valstybių skiriamos lėšos bei įvairūs ES fondai skirti TEN-T⁷³ projektams vystyti. Šie infrastruktūros projektai yra svarbūs ne tik ateities ekonomiam vystimuisi, bet ir bandant pasivyti Vakarų Europą, kurios kelių bei geležinkelių tinklus, kurių vidiniai bei tarpvalstybiniai išvystymo kokybės bei kiekybės lygiai smarkiai lenkia Vidurio – Rytų Europos regioną (žiūrėti lentelė nr4.)

Lentelė nr 4. Infrastruktūros kokybės lygis TSI vs ES⁷⁴

Taigi, nors abu šie projektai turi didelę strateginę reikšmę visam regionui bei pačios iniciatyvos sėkmei, Trijų jūrų iniciatyva kol kas išlieka tik kaip platforma derinti pozicijas bei kitas politines šio projekto detales, Trijų jūrų iniciatyvos investicinis fondas galėtų prisidėti padedant pritraukti privatų kapitalą šiems projektams taip ne tik didinant efektyvumą, bet ir palengvinant valstybių našta, tuo pat metu sėkmingas privataus – viešojo sektoriaus bendradarbiavimas atvertų kelius bei galimybes ir kitiems projektams pritraukti privatų kapitalą. Visgi paties fondo įsitraukimas tiesiogiai atneštų

⁷³ Trans-European Transport Network

⁷⁴ Zbińkowski, Grzegorz. (2019). The Three Seas Initiative and its Economic and Geopolitical Effect on the European Union and Central and Eastern Europe. Comparative Economic Research. 22. 112p.

minimalią naudą dėl turimų finansinių resursų, tačiau taip pat galima išvelgti ir ilgalaikio planavimo elementų, įsigyjant jau aptartą Cargounit kompaniją.

IŠVADOS:

Atsižvelgiant į įvade minimą istorinį regiono kontekstą bei atsižvelgiant į šiandienos politines realijas bei tebevykstančius pokyčius, šio tyrimo tikslas buvo išsiaiškinti, kaip Trijų jūrų iniciatyva veikia Vidurio ir Rytų Europos saugumą gal bei kaip ši iniciatyva gali paveikti vidinį ES galių balansą

Siekiant atsakyti į šį klausimą, buvo atlikta 5 valstybių atvejo analizė bei išskirti keturi pagrindiniai vieneto lygio veiksniai (level unit variable), kurie buvo naudoti siekiant išsiaiškinti, kaip Trijų jūrų iniciatyva yra matoma skirtingose valstybėse bei kaip daro įtaką pačios Trijų jūrų iniciatyvos bei Trijų jūrų iniciatyvos investicinio fondo veiksmingumui, o tuo pat metu, ar ši iniciatyva turi poveikį regiono saugumui. Atliekant tyrimą buvo pastebėta, kad dalis vieneto lygio veiksmų priklausomumas vienas nuo kitų, o paskutiniojo veiksmį, tai yra ekonomikos vystymąsi ir tuo pat metu ekonominės galio augimą, kuris yra svarbus tiek toliau vystant įvairius projektus, tiek didinant valstybės įtaką Europos Sąjungoje, yra sudėtinga nustatyti, kadangi atskiri projektai neveikia ekonominiame vakuume, o yra visos bendros sistemos dalis.

Apibendrinti tyrimo rezultatus derėtų pagal anksčiau minėtų vieneto lygio seką, pradedant nuo Elito/Elitų konsensuso ir susitelkimo ir užsienio politikos siekių:

Trijose iš penkių valstybėse galima pastebėti elitų konsensumą dėl užsienio politikos krypčių ir netgi įgyvendinimo kelių. Lenkijos atveju, tiek dabartinis valdantysis elitas, tiek opozicija sutinka dėl bendrųjų krypčių, tokių kaip NATO, dvišaliai Transatlantiniai santykiai su JAV ar dėl narystės ir tam tikro lygio integracijos į Europos Sąjungą, tačiau tuo pat metu dėl vidinių politikos procesų bei skirtingo ideologinio supratimo tam tikrais tarptautinių santykių veikimo principo klausimais, skiriasi požiūris į kelius, kuriais turi būti užtikrinamas galių balansas bei Lenkijos interesai kaimynystėje, Europoje bei pasaulyje. Vengrija savo ruožtu labiausiai išsiskiria iš visų valstybių savo pozicija įvairias klausimais, skirtumai ypač išryškėjo balsuojant dėl sankcijų Rusijai bei ginklų tiekimo Ukrainai. Būtina paminėti, kad Čekija ir Slovakija taip pat gan pragmatiškai vertino santykius su Rusija, dažniausiai palaikydamos bendrąją ES poziciją. Čekijos bei Slovakijos atvejai rodo, kad net keičiantis politinėms partijoms valdžioje, užsienio politikos kryptis mažai keičiasi, dažnai tai nulemia ekonominiai interesai ar dvišalių santykių istorija, kuomet yra vengiama Lenkijos dominavimo ir išūkio metimo Vokietijai, kuri yra svarbiausia ekonominė abiejų valstybių partnerė. Rumunija, siekdama didesnės integracijos į ES ir visų pirma įtraukimo į Šengeno zoną, siekia užmegzti tvirtus dvišalius santykius su Vokietija bei Prancūzija.

Bendras elitų tarpvalstybinis konsensusas yra tik atskirais klausimais su Vengrijos atvejo išimtimi, kuri dažniausiai ir išsiskyrė iš 5 valstybių. Valstybes galima skirstyti į 3 grupes: skeptiškos/atsargios Čekija ir Slovakija, Aktyvios Lenkija ir Vengrija ir neutrali Rumunija. Lenkijos elitas natūraliai imasi lyderystės kaip didžiausia regiono valstybė bei viena iš iniciatyvos valstybių įkūrėjų bei turinti ambicingą užsienio politiką, siekdama tapti lygia ekonomine bei politine galia Vokietijai ar Prancūzijai, taip darant didesnę įtaką Europos Sąjungos vidiniams procesams, tokiems kaip Europos Sąjungos integracijos, biudžeto klausimai taip pat formuojant santykius su JAV, Rusija ar ES plėtros klausimais. Tuo tarpu Vengrijos elitas, bent jau dabartinė valdančioji partija su Viktoru Orbanu, Trijų jūrų iniciatyvą mato kaip tam tikrą platesnį Višegrado ketverto tęsinį, kurį galima išnaudoti projektams, kurie daugiausiai susiję su vidiniais Vengrijos transporto jungčių ir energetikos poreikiais, tai taip pat yra matoma kaip galima alternatyva arba apėjimas tiesioginiam ES finansavimui, kadangi greitu metu nenusimato konfliktų tarp Europos Sąjungos ir Vengrijos pabaigos. Tačiau paskutiniai Vengrijos veiksmai prasidėjus karui Ukrainoje tiek Europos Sąjungos viduje svarstant sankcijas, tiek sukeliant kliūčių tiekti ginklus Ukrainai per savo teritoriją, sukėlė ne tik smarkų santykių pablogėjimą su kitomis Trijų jūrų iniciatyvos valstybėmis, ypač Višegrado ketverto, kurios atsisakė vyksti į ketverto gynybos ministrų susitikimą, bet ir su JAV, kuri paskutinius tris dešimtmečius yra pagrindinė Vidurio ir Rytų Europos saugumo garantija. Čekija ir Slovakija iki šiol gan atsargiai žvelgė tiek į pačią iniciatyvą ir labiau vertina ir koncentruojasi į tiesiogines ES investicijas ar dvišalius projektus, tai dalinai lemia ir galimą Lenkijos dominaciją, kurios nenori nei čekai, nei slovakai, taip pat atsargų požiūrį lemia sunkus privataus kapitalo prisijungimas prie projektų finansavimo bei neaiškūs mechanizmai, kaip tas finansavimas pasiekia prioritetinius projektus. Taip pat Čekija pasisako už Vokietijos įtraukimą į Trijų jūrų iniciatyvą, kas smarkiai kertasi su Lenkijos interesais. Kita vertus, kaip jau minėta anksčiau, nauja Nauja valdančioji koalicija ir besikeičianti regiono politinė realybė gali paskatinti Čekijos ir Slovakijos elitą peržiūrėti savo poziciją Trijų jūrų iniciatyvoje ir aktyviau įsitraukti į jos veiklą bei vystomus projektus, kurie susiję su naftos ir dujų šaltinių diversifikavimu, greičiausiai galima tikėti artimo dvišalio bendradarbiavimo su Lenkija, kadangi Čekijos naftos perdirbimo gamyklos priklauso Lenkijos valstybiniam koncernui PKN Orlen taip pat, kaip jau buvo minėta, Čekijos centro dešinės koalicijos manifeste buvo minėta Trijų jūrų iniciatyva kaip formatas, aktyvinti regioninį bendradarbiavimą, tai taip pat gali paskatinti Čekiją prisijungti prie Trijų jūrų iniciatyvos fondo taip aktyviau įtraukiant ir Čekijos privatų kapitalą bei įmones į įvairius projektus. Kita vertus, nėra ženklų, kad pasikeis pozicija dėl Trijų jūrų iniciatyvos tik kaip ekonominių jungčių projekto, kadangi abi minėtos valstybės pasisako už gilesnę europinę integraciją. Tuo tarpu Rumunija siekia iniciatyvos dėka per minėtus ekonominius ir saugumo projektus sustiprinti santykius su JAV, o tuo pat metu, kiek įmanoma ir su Vokietija bei Prancūzija. Saugumo dėmuo nuo Rusijos, tiek energetinio, tiek karinio, yra panašiausias į Lenkijos,

tačiau kaip ir Čekijos bei Slovakijos atveju, Rumunija gali pradėti priešintis iniciatyvos geopolitinės dalies plėtojimui ar kūrimui, jeigu tai turės ženklią neigiamą įtaką santykiams su Vokietija ir Prancūzija.

Valstybių pajėgumų ir resursų mobilizacija:

Dėl gan atsargaus požiūrio į Trijų jūrų iniciatyvą bei vis dar ne iki galo susiformavusio pačios iniciatyvos formato, valstybės gan vangiai stengėsi mobilizuoti finansinius ir politinius resursus. Tai lemia ne tik tai, jog nėra matoma aiški nauda kaip ES atveju. Lenkija kartu su Rumunija yra pagrindinės Trijų jūrų iniciatyvos investicinio fondo rėmėjos. Per septynerius iniciatyvos metus nepavyko surinkti milijardo eurų, taip pat ne visos 12 narių prisijungė prie fondo, tad tiek atliekamos investicijos tiek galimybė finansuoti projektus išlieka minimalios, atsižvelgiant į sumas, kurias valstybės investuoja bei kokia parama gaunama iš ES struktūrinių fondų, sanglaudos politikos bei kitų šaltinių. Kita vertus, 2020 metais prasidėjusi aktyvi fondo veikla, gali duoti teigiamų rezultatų vidutiniu ir ilguoju laikotarpiu, ko pasekoje išaugs valstybių bei privataus kapitalo įsitraukimas, tačiau ši iniciatyva galės veikti kaip papildomas darinys, leidžiantis efektyviau panaudoti ES skirtas lėšas, tačiau tam reikės didesnio tarpvalstybinio elitų konsensuso.

Trijų jūrų iniciatyvos ateities scenarijai:

Apibendrinus galima teigti, kad didžioji dalis valstybių, kurios buvo analizuojamos bei tos, kurios nebuvo paminėtos, Trijų jūrų iniciatyvos sėkmę matys per saugumo nuo Rusijos prizmę, tiek mažinant energetinę priklausomybę, kuri yra santykinai atskirų valstybių atvejais yra didžiausia Europoje, tiek plėtojant ir ekonominius bei saugumo santykius su JAV, kadangi būtent ši valstybė išlieka ir išliks pagrindiniu saugumo partneriu šiame regione tiek nuo Rusijos, tiek galimai ir nuo Kinijos, kurios ambicijos Europoje auga. Todėl nors iniciatyva iki šiol ir nebuvo labai svarbi ir matoma veikimo platforma, bet prasidėjus Rusijos – Ukrainos karui gali įgauti didesnę reikšmę ir tapti aktyvia regioninio bendradarbiavimo veikimo platforma. Energetiniai projektai gali prisidėti ne tik prie skirties tarps seniosios ES mažinimo, bet ir prie NATO gebėjimų transportuoti karinę techniką bei personalą Rytų ir Vidurio Europoje, kurioje didžioji dalis infrastruktūros formuota esant Sovietiniame bloke yra nepritaikyta ir nepakankama. Tokie transporto koridoriai kaip Via Carpathia tapti pilotiniais projektais, kurie atskleis tikrąją iniciatyvos naudą ilguoju laikotarpiu. Kadangi jie reikalauja glaudaus tarpvalstybinio bendradarbiavimo. Taigi, nors Trijų jūrų iniciatyva ir nėra struktūruota insititucija, kuri galėtų tapti atskiru geopolitiniu bloku ar bendra pozicija užimančiu ES valstybių junginiu, tai yra puiki platforma plėsti ir gilinti regiono tarpusavio energetinę, transporto bei skaitmeninę integraciją. Dėl regiono istorijos ir esamos specifikos, trumpuoju laikotarpiu sunku tikėtis didelių pokyčių Trijų jūrų iniciatyvos struktūroje, tai lemia ne tik pats formatas, kuris visgi

apima geografiškai didelį plotą, bet tuo pat metu ir geopolitiškai gan skirtingas pozicijas turinčias valstybes. Darbe tirtas 5 valstybių atvejis dalinai leido parodyti, kokie skirtingi interesai veikia kaimynines valstybes bei jų pasirenkamus kelius siekti išorės veiksmų subalansavimo. Panašūs valstybių požiūriai į santykius su JAV ir kaip pritraukti jos dėmesį regionui nėra pakankamai svarus veiksnys kurti vieningesnį geopolitinį darinį, Lenkijos natūralus siekis dominuoti regione atbaido tokias valstybes kaip Čekija ir Slovakija. Taip pat svarbus veiksnys yra Vokietija, kadangi jau minėtos Čekija ir Slovakija ekonomiškai yra daug labiau pririštos prie Vokietijos tiek investicijomis, tiek prekybiniais santykiais, tad bet koks Lenkijos ar ir kitų valstybių bandymas eiti į didesnę konfrontaciją su Vokietija bus atmestas. Taip pat, tokios valstybės kaip Vengrija, kurios lyderiai palaiko gan išskirtinę užsienio politiką Rusijos ir ypatinga draugišką politiką Kinijos atžvilgiu, gali būti pradėti vertinti kaip ne visiškai patikimi partneriai. Vis dėlto, Trijų jūrų iniciatyva yra puiki bendradarbiavimo platforma derinant projektus, svarbius visam regionui, ypatingai dabar, kai vis labiau auga rizika, jog Rusija gali nutraukti energetinių išteklių tiekimą Europai, jos techninis lygis leidžia išvengti didelio politinio krūvio, o tai savo ruožtu veda prie konstruktyvesnio bendradarbiavimo. Svarbų vaidmenį toliau išlaikys JAV susidomėjimas, kadangi būtent JAV dėmesys ir įsitraukimas yra vienas pagrindinių veiksmų, jungiančių visas 12 valstybių, kurios JAV mato kaip pagrindinį saugumo garantą ir vienintelę valstybę, galinčią atsverti Rusiją. Trijų jūrų iniciatyva neturi esminės įtakos Vidurio ir Rytų Europos saugumui. Tačiau išlieka potencialas turėti matomą poveikį ilguoju laikotarpiu, ypač energetikos sferoje tuo atveju, jeigu sėkmingai pavyks įgyvendinti bendrą projektą su Rumunija. Transatlantinių pažiūrų bendrumo ir supratimo, kad trūksta infrastruktūros bei energetikos išteklių diversifikacijos nepakanka atsverti skirtingų požiūrių į Europinės integracijos gilinimą bei Vokietijos, kaip dominuojančios galios Europoje, didžioji dalis elitų neįžvelgia kaip grėsmės, taip pat koją kiša ir skirtingas pragmatiskumo lygis santykiuose su Rusija, kurį lemia ne tik Vokietijos ar Europos Sąjungos pozicija, bet ir natūralūs ekonominiai interesai, kadangi net ir praėjus daugiau nei 30 metų po geležinės uždangos griūties Vidurio – Rytų Europos valstybės vis dar nėra pakankamai diversifikavusios savo energetikos šaltinių ir yra priverstos pirkti naftą bei dujas iš Rusijos, tuo tarpu daliai iniciatyvos elitų Rusija ir toliau išliks ne tik kaip nepatikima energetinių išteklių tiekėja, bet ir kaip pagrindinė grėsmė valstybių egzistavimui.

Literatūros sąrašas:

1. Grgić, Gorana, 2021: „The Changing Dynamics of Regionalism in Central and Eastern Europe: The Case of the Three Seas Initiative“, *Geopolitics*, 1-23.
2. Thomann, Pierre-Emmanuel, 2019: „The Three Seas Initiative, a New Project at the Heart of European and Global Geopolitical Rivalries“, *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej* 17(3), 31-63.
3. Rose, Gideon, 1998: „Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy“ *World Politics*, 51 (1), Cambridge University Press, Trustees of Princeton University.
4. Zakaria, Fareed, 1999: *From wealth to power*, Princeton University Press.
5. Schweller, Randall, 2006: *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*, Princeton: Princeton University Press.
6. Schweller, Randall, 2004: *Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing*. *International Security*, 29 (2), Cambridge: The MIT Press.
7. Chojan, Adrian, 2019: „The United States on the Three Seas Initiative.“, *Rocznik Instytutu Europy Środkowo-Wschodniej* 17 (3), 79-91.
8. Klatt, Malgorzata, 2011: „Poland and its Eastern neighbours: Foreign policy principles.“ *Journal of Contemporary European Research* 7 (1), 61-76
9. Jakub Eberle, Tomáš Karásek, Ondřej Kováč, Maria Staszkievicz, Ladislav Tůma, 2011: „Trends of Czech Foreign Policy: Study of Foreign-Policy Elites, Association For International Affairs“.
10. Vít Dostál, Tomáš Strážay, Zsuzsanna Végh, 2021: „The perspective of the Czech Republic, Hungary, and Slovakia on the Three Seas Initiative“, Association For International Affairs
11. Górka, Marek, 2018: „The Three Seas Initiative as a Political Challenge for the Countries of Central and Eastern Europe“, *Politics in Central Europe*, 14 (3).
12. Zbińkowski, Grzegorz, 2019: „The Three Seas Initiative and its Economic and Geopolitical Effect on the European Union and Central and Eastern Europe. Comparative Economic Research“ 22.
13. Sikorski, Radosław, 2009: *Government Information on Polish Foreign Policy in 2008*, *Yearbook of Polish Foreign Policy* 9 (26).

Šaltiniai:

1. Trijų jūrų iniciatyvos investicinio forumo oficialus puslapis <<https://3siif.eu/>> [Žiūrėta 2022-03-31]
2. Trijų jūrų iniciatyvos oficialus puslapis < <https://3seas.eu/>> [Žiūrėta 2022-03-31]

3. Lenkijos užsienio politikos strategija < <https://www.gov.pl/web/diplomacy/what-we-do>> [Žiūrėti 2022-04-03]
4. Pokalbis su Lenkijos užsienio reikalų ministru, Bruszewski G. 2021 „Rau: Inicjatywa Trójomorza może stać się obszarem udanej współpracy transatlantyckiej“ < <https://forsal.pl/swiat/aktualnosci/artykuly/8262281,rau-inicjatywa-trojmorza-moze-stac-sie-obszarem-udanej-wspolpracy-transatlantyckiej.html>> [Žiūrėti 2022-04-03]
5. Straipsnis „Premier Mateusz Morawiecki: USA powinny zaangażować się w Inicjatywę Trójomorza“ <<https://wydarzenia.interia.pl/kraj/news-premier-mateusz-morawiecki-usa-powinny-zangazowac-sie-w-inic,nId,5215267>> [Žiūrėti 2022-04-03]
6. Straipsnis „Sikorski: Polska musi odbudować swoją pozycję w UE, np. forsując unijne siły zbrojne“ <<https://europapnews.pap.pl/sikorski-polska-musi-odbudowac-swoja-pozycje-w-ue-np-forsujac-unijne-sily-zbrojne>> [Žiūrėti 2022-04-03]
7. Tarptautinė Vengrijos vystymosi ir bendradarbiavimo strategija 2020-2025 < <https://nefe.kormany.hu/strategia>> [Žiūrėti 2022-04-03]
8. Straipsnis „US commits \$1 billion dollars to develop Central European infrastructure“ <<https://www.atlanticcouncil.org/news/press-releases/us-commits-1-billion-dollars-to-develop-central-european-infrastructure/>> [Žiūrėti 2022-04-03]
9. Interviu su Vengrijos u-u užsienio reikalų ministru <https://mandiner.hu/cikk/20210211_kozep_europa_fejlodeset_segiti_elo_a_harom_tenger_kezdemenyezes> [Žiūrėti 2022-04-06]
10. Straipsnis „Kövér László: Magyarország elkötelezett támogatója a Három Tenger Kezdeményezésnek“ < <https://infostart.hu/kulfold/2021/06/03/kover-laszlo-magyarorszag-elkotelezett-tamogatoja-a-harom-tenger-kezdemenyezesnek>> [Žiūrėti 2022-04-06]
11. Čekijos Respublikos užsienio politikos konceptas 2014 < https://www.mzv.cz/file/1574645/Concept_of_the_Czech_Republic_s_Foreign_Policy.pdf> [Žiūrėti 2022-04-06]
12. Čekijos užsienio reikalų ministerijos oficialus puslapis <https://www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_ministru/clanky_a_projevy_ministra_petricka_2018/x2018_10_18_nastupni_projev_ministra_zahranicnich.html> [Žiūrėti 2022-04-06]
13. Čekijos verslo ir investicijų plėtros agentūra <<https://www.czechinvest.org/en/Contacts/Foreign-Offices/Germany>> [Žiūrėti 2022-04-06]
14. Trijų jūrų iniciatyvos <<https://projects.3seas.eu/>> [Žiūrėti 2022-04-06]

15. Ehl.M „Poláci odhalili projekt Trojmoří. Propojení Pobaltí s jihovýchodem EU přitahuje americké miliardy“ < <https://archiv.hn.cz/c1-66825600-zahada-jmenem-trojmor-se-odhaluje-misto-konkurence-eu-ji-ma-posilit-pomoci-zlepseni-infrastruktury>> [Žiūrėti 2022-04-06]
16. Slovakijos Respublikos vidutinės trukmės užsienio politikos strategija iki 2015 metų < http://pdc.ceu.hu/archive/00002703/01/strategy_fp_sr_until_2015.pdf> [Žiūrėti 2022-04-06]
17. 2020 metų Slovakijos užsienio ir Europos politikos strategija <<https://www.mzv.sk/documents/10182/2686701/2020+Hodnotenie+prior%C3%ADt+zahra%C4%8Dnej+a+eur%C3%B3pskej+politiky+Slovenskej+republiky+v+roku+2019+a+ich+zameranie+na+rok+2020>> [Žiūrėti 2022-04-06]
18. Staipsnis „Slovak Leader Says Wants to Take Part in Deeper EU Integration“ < <https://www.voanews.com/a/slovak-leader-says-wants-to-take-part-in-deeper-eu-integration-/3891260.html>> [Žiūrėti 2022-04-08]
19. Slovakijos investicijų ir regioninės plėtros ministerijos oficialus puslapis < <https://www.mirri.gov.sk/aktuality/informatizacia/slovensko-v-ramci-iniciativy-trojmor-ia-zohrava-klucovu-ulohu/index.html>> [Žiūrėti 2022-04-08]
20. Rumunijos nacionalinė gynybos strategija 2020 <<https://legislatie.just.ro/Public/DetaliuDocument/227499>> [Žiūrėti 2022-04-08]
21. Nuolatinės Rumunijos delegacijos prie NATO oficialus puslapis < <https://nato.mae.ro/romania/141>> [Žiūrėti 2022-04-08]
22. Straipsnis „Inițiativa celor Trei Mări: Principalele proiecte care implică România Citește mai mult: [adev.ro/qw0wgy](https://adevarul.ro/qw0wgy)“ <https://adevarul.ro/international/europa/initiativa-celor-trei-mari-principaleleproiecte-implica-romania-1_60e970345163ec4271edc1e1/index.html> [Žiūrėti 2022-04-10]
23. Trijų jūrų iniciatyvos oficialus puslapis naujienų skiltis < <https://3siif.eu/news/e520m-initial-commitments-into-3siif-and-appointment-of-amber-infrastructure-as-exclusive-adviser/>> [Žiūrėti 2022-04-10]
24. Lenkijos Respublikos statistikos departamentas < <https://stat.gov.pl/spisy-powszechnie/nsp-2021/nsp-2021-wyniki-wstepne/informacja-o-wstepnych-wynikach-narodowego-spisu-powszechnego-ludnosci-i-mieszkancow-2021,1,1.html>> [Žiūrėti 2022-04-10]
25. Pasaulio banko grupės oficialus puslapis <<https://www.worldbank.org/en/country/poland/overview#1>> [Žiūrėti 2022-04-12]
26. Lietuvos Respublikos finansų ministerija < <https://finmin.lrv.lt/lt/naujienos/lietuva-prisijunge-prie-triju-juru-iniciatyvos-investiciniu-fondo>> [Žiūrėti 2022-04-12]

27. Trijų jūrų iniciatyvos oficialaus puslapio naujienų skiltis < <https://3seas.eu/media/news/the-three-seas-initiative-what-is-it-what-does-it-do-and-what-are-the-advantages>> [Žiūrėti 2022-04-12]
28. Trijų jūrų iniciatyvos oficialaus puslapio naujienų skiltis
<<https://3seas.eu/media/news/hungary-also-to-join-three-seas-initiative-investment-fund>>
[Žiūrėti 2022-04-12]
29. Trijų jūrų iniciatyvos oficialaus puslapio naujienų skiltis <
<https://3seas.eu/media/news/usd300-million-for-the-three-seas-fund-by-dfc>> [Žiūrėti 2022-04-12]
30. Kongreso tyrimų tarnyba < <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF11547>> [Žiūrėti 2022-04-12]
31. Trijų jūrų iniciatyvos projektų skiltis < <https://projects.3seas.eu/report>> [Žiūrėti 2022-04-12]
32. Trijų jūrų iniciatyvos investicinio fondo naujienų skiltis < https://3siif.eu/news/the-three-seas-fund-agrees-its-first-investment#_ftn1> [Žiūrėti 2022-04-12]
33. Straipsnis „Siemens Mobility to deliver 30 locomotives to Poland’s Cargounit“
<<https://www.globalrailwayreview.com/news/128116/siemens-mobility-deliver-30-locomotives-cargounit/>> [Žiūrėti 2022-04-12]
34. „Energy“ oficialus puslapis <<https://enery.energy/en/>> [Žiūrėti 2022-04-12]
35. Straipnis „RP Global develops 500 MW of wind, solar in Croatia“
<<https://balkangreenenergynews.com/rp-global-develops-500-mw-of-wind-solar-in-croatia/>> [Žiūrėti 2022-05-01]
36. Trijų jūrų iniciatyvos investicinio fondo naujienų skiltis < <https://3siif.eu/news/greenergy-data-centers-opens-in-estonia>> [Žiūrėti 2022-05-01]
37. Straipsnis „Romania's Transgaz, 3SIIF to set up JV for hydrogen transmission projects“ <
https://seenews.com/news/romanias-transgaz-3siif-to-set-up-jv-for-hydrogen-transmission-projects-770600?_cf_chl tk=.Zadf.uO7iHpi72KOM4Ly7wle.jjFAtNuNggkk5YTb8-1652543428-0-gaNycGzNCpE> [Žiūrėti 2022-05-01]

Summary:

The Three seas initiative a new product of the understanding among Central and Eastern European states that the lack of infrastructure developed in the North – South axes of this region in the Cold war period hinders the possibility to not only have good communication but also strips the region from effectively diversify energy sources. It also effects economical and military security of the region. The lack of transportation networks, energy independence has negative effects to economic growth and cohesive development and integration into Western Europe.

This work is designed to look into effects of Three seas initiative to Central and Eastern Europe and how it effects security of this region. Because of the NATO membership this work concentrates to find how level unit variables such as elites cohesiveness effect the view and participation level of each country in Three seas initiative. This work will look into five main countries without whom the initiative could not exist.

National foreign policy strategies, elite's public statements, and economical data and other documents were chosen as the main source of information that helped to understand how elite in every one of the five countries shaped national foreign policy strategies and uses its limited recourses to balance dangers for the national security.

The results of the study showed that Three seas initiative does not have fundamental or any visible short/medium period effect to the security of the Central and Eastern Europe. And that pro transatlantic views and understand of the lack of infrastructure were not enough to mobilise enough support among national elites to make this project impactful in a short or even medium term.